

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

26E JAARGANG

WOENSDAG 10 SEPTEMBER 1941

No. 1338

HOOFDREDACTEUR:

M. F. J. Cool (Rotterdam).

PLAATSVERVANGEND HOOFDREDACTEUR:

J. H. M. Meijerink (Schiebroek).

Redactie en Administratie: Pieter de Hoochweg 122, R'dam-W
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408 (ten name van
„Economisch-Statistische Berichten”).

Abonnementsprijs voor het weekblad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p. p. in Nederland f 21*.— per jaar. Buitenland en koloniën f 23.— per jaar. Abonnementen kunnen met elk nummer ingaan en slechts worden beëindigd per ultimo van elk kalenderjaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de Administratie.

Advertenties voorpagina f 0.50 per regel. Andere pagina's f 0.40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief.

REDACTIE ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN.

Naar aanleiding van het besluit van den Secretaris-Generaal van het Departement van Volksvoorlichting en Kunsten, dat het weekblad Economisch-Statistische Berichten valt onder het Journalistenbesluit, is de sinds jaren bestaande Commissie van Redactie als zoodanig afgetreden. Conform art. 16 van het Journalistenbesluit werd door het College van Curatoren van het Nederlandsch Economisch Instituut — als uitgever van de E.-S.B. — tot verantwoordelijk hoofdredacteur benoemd de vroegere secretaris van de Commissie van Redactie, de heer M. F. J. Cool, die in den tijd van zijn langdurige ziekte is vervangen door den heer J. H. M. Meijerink. Laatstgenoemde zal, zoolang hij nog aan het Instituut is verbonden, als plaatsvervangend hoofdredacteur optreden.

Directeuren, van het
Nederlandsch Economisch Instituut.

INHOUD:

| | Blz. |
|--|---------|
| De toepassing van calculatieschema's in de prijs-politiek door E. Wiegand | 526 |
| Bijdragenregelingen voor woningbouw door Dr. Ir. H. G. van Beusekom..... | 528 |
| Ziekenfondsoeconomie door Dr. Mr. W. Schuurmans Stekhoven | 530 |
| Maandcijfers. | |
| Maandcijfers en weekcijfers betreffende den econo-mischen toestand van Nederland | 534 |
| Overheidsmaatregelen op econo-misch gebied..... | 535 |
| Statistieken. | |
| Bankdisconto's — Wisselkoersen — Bankstaten | 535-536 |

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Reeds verscheidene weken achtereen is de schatkist gedwongen geweest het bedrag aan rechtstreeks bij de centrale bank ondergebracht papier te verhoogen, omdat de verruiming, die de geldmarkt onderging door de toename van de portefeuille papier op het buitenland bij De Nederlandsche Bank, meer dan tenietgedaan werd door de stijging van den biljettenomloop, die in betrekkelijk korten tijd weer met f 100 miljoen is opgelopen. Sedert de omvang van het direct bij de Bank geplaatste papier in de tweede helft van Juli een laagterecord van f 24 miljoen bereikte, is de circulatie met ongeveer f 150 miljoen gestegen, waarvan ongeveer de helft werd „gedekt” door stijging van den post papier op het buitenland.

Op den jongsten weekstaat waren de voornaamste mutaties de volgende: papier op het buitenland steeg met f 26 miljoen en diverse rekeningen (debet) met f 6 miljoen, schatkistpapier direct bij de Bank ondergebracht daalde met f 11 miljoen en het renteloos voorschot aan het Rijk met f 13 miljoen. Het is niet onmogelijk, dat in de naaste toekomst de stijging van de buitenland-sche wisselportefeuille wat grooter zal blijken dan in den laatsten tijd het geval was, in verband met de opheffing van de geblokkeerde marktenbelasting, die onvermijdelijk hier en daar winstneming op Duitsche beleggingen uitlokt. Daartegenover staat echter weer, dat het huidige koerspeil van Nederlandsche obligatiën Duitschen houders, die eenigen tijd geleden dit materiaal verwierven, deels tot winstneming aanleiding geeft.

De obligatiemarkt heeft per saldo weinig wijziging ondergaan. Het slot van de staffelleening kwam bijv. op hetzelfde peil als de opening, t.w. 94⁷/₈.

De aandeelenmarkt was aan het eind van de week over het algemeen hooger dan aan het begin. Toch is de stemming niet meer zoo onverdeeld à la hausse geweest, als in de voorafgaande weken vaak het geval was. Er was vooral in de tweede helft duidelijk een zekere aarzeling bij de koopers te constateeren, vooral met betrekking tot verschillende industriele papieren, die in den laatsten tijd tot groote hoogte waren gestegen. Toch sluiten, zooals gezegd, de meeste waarden nog boven het niveau van de opening. In enkele hoofdfondsen was de stemming trouwens tot het laatst toe onveranderd gunstig, zooals b.v. bij aandelen Koninklijke Olie, die voortdurend groote belangstelling trokken, en tot de meest verhandelde waarden behoorden. Van de hoofdfondsen toonden Lever-bros een reactie, hetgeen de noteering aan het slot onder die van het begin van de week bracht. Naar Indische waarden bestond over het algemeen goede vraag bij stijgende koersen. Van eenigen duidelijken invloed op het koerspeil van de dividendbeperkende voorschriften is tot nu toe nog niets te bespeuren geweest. Vrijwel alle aandelen van die ondernemingen, die over 1940 een relatief hoog dividend uitkeerden, voor welke dus de belasting achteraf zal moeten worden opgebracht — soms tot zeer hooge percentages, tenzij tot herkapitalisatie wordt overgegaan —, hebben zich uitnemend gehouden; bijna zonder uitzondering zijn de koersen daarvan zelfs opgelopen. Juist deze zgn. „zwarte aandelen” bleven zich in de belangstelling verheugen en werden tegen oplopende prijzen uit de markt genomen.

DE TOEPASSING VAN CALCULATIE-SCHEMA'S IN DE PRIJSPOLITIEK.

Den laatsten tijd zijn verschillende Prijzenbeschikkingen afgekondigd, welke versz. n. g. n. calculatieschema wordt voorgeschreven. De fabrikanten van de in deze beschikkingen met name genoemde artikelen krijgen dan de bevoegdheid, de desbetreffende artikelen ten hoogste te verkoopen tegen een prijs, welke volgens een voorgeschreven wijze van kostprijscalculatie kan worden berekend.

De beteekenis van het calculatieschema.

Het is duidelijk, dat dit stelsel, waarbij de ondernemer, onder inachtneming van bepaalde richtlijnen, op zijn verantwoordelijkheid zijn verkoopprijzen mag vaststellen, hem een groote mate van vrijheid verschaft en alzoo een veel soepeler bedrijfsbeleid mogelijk maakt dan de sinds 9 Mei 1940 ingevoerde prijsstop. Vooral onder de huidige omstandigheden moet het voor het bedrijfsleven van groote beteekenis worden geacht, dat de elasticiteit der prijsvoorschriften grooter wordt. Immers vertoonen vele importprijzen van grond- en hulpstoffen nog altijd eenige stijging, al moet worden erkend, dat de grootste prijsstijgingen, welke sinds de bezetting ten gevolge van de noodzakelijke aanpassing der Deutsche exportprijzen aan het Deutsche binnenlandsche prijsniveau konden worden verwacht, thans waarschijnlijk achter den rug zijn. Een andere oorzaak van kostprijsstijging schuilt in de vervanging van schaarsche grond- en hulpstoffen door materialen, welke in grootere hoeveelheden aanwezig, maar hooger in prijs zijn. Weliswaar stond altijd de mogelijkheid open om bij stijging van sommige kostprijsfactoren toestemming tot verhooging van de verkoopprijzen bij den Secretaris-Generaal van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart aan te vragen. Dit procédé heeft echter voor het bedrijfsleven het nadeel, dat een grondige beoordeeling van de aangevoerde kostprijs-verhoogende factoren vaak geruimen tijd vergt, met alle inconveniënten van dien voor het bedrijfsleven. Voor de ambtelijke instanties heeft het procédé van individuele vergunningen tot prijsverhoging bovendien nog het bezwaar, dat zij met werk worden overladen, terwijl ook de prijscontrole verschillende bezwaren ondervindt van de vele onderscheidene prijsregelingen.

Uit het bovenstaande treedt de beteekenis naar voren, welke de geleidelijke overgang van het stelsel der starre prijsstop naar de soepeler regeling met behulp van calculatievoorschriften zoowel voor het bedrijfsleven als voor de met de prijsvorming en prijscontrole belaste ambtelijke instanties heeft.

Wezen van het calculatieschema.

Het calculatieschema is een algemeene prijsregeling, welke bij Prijzenbeschikking wordt afgekondigd. Zij geldt dus voor alle producenten van de desbetreffende artikelen en treedt, betreffende de verkoopprijzen, welke voor deze artikelen ten hoogste mogen worden berekend, in de plaats van de Prijzenbeschikking 1940 No. 1.

De prijzenbeschikking met calculatieschema — deze wordt calculatiebeschikking genoemd — onderscheidt zich van de prijzenbeschikking met maximum-verkoopprijzen (maximum-prijsbeschikking) dus hierop, dat in de eerste de wijze van berekening der verkoopprijzen wordt voorgeschreven en in de tweede de ten hoogste aan de afnemers in rekening te brengen prijs. De calculatiebeschikking is soepeler, maar verschaft uiteraard minder uniformiteit van de prijzen. Zij zal derhalve boven de maximum-prijsbeschikking worden verkozen, indien de in een branche vervaardigde artikelen in een groot aantal variaties of dessins voorkomen.

Twee vormen der calculatiebeschikking.

De calculatiebeschikking komt in een tweetal hoofdvormen voor. De eerst te noemen vorm komt hierop neer, dat den betrokken fabrikanten wordt voorgeschreven, welke

factoren zij in hun kostprijs mogen opnemen en tegen welke bedragen dit mag geschieden. Het gevolg van dezen vorm is, dat bij vervaardiging van geheel gelijksoortige artikelen door verschillende fabrikanten de verkoopprijs, welke op grond van dit schema ten hoogste in rekening mag worden gebracht, voor ieder der fabrikanten gelijk moet zijn.

In den tweeden hoofdvorm van de calculatiebeschikking worden weliswaar, evenals in den eersten vorm, de factoren, welke de fabrikanten in hun kostprijs mogen opnemen, voorgeschreven, maar worden de bedragen, waartegen zij moeten worden opgevoerd, niet uniform vastgelegd. Het gevolg is, dat bij toepassing van het schema overeenkomstige artikelen, voortgebracht door onderscheiden fabrikanten, tegen verschillende prijzen kunnen worden verkocht.

De Calculatiebeschikking Kousen en Sokken No. 1 is een voorbeeld van den tweeden vorm. De prijs, waartegen de fabrikanten van kousen of sokken deze artikelen, met uitzondering van zgn. cotton-kousen, ten hoogste mogen verkoopen, is volgens deze beschikking samengesteld uit een drietal componenten, t.w.:

1. de werkelijk betaalde inkoopsprijs van de in deze artikelen verwerkte grondstoffen, voorzover deze niet hooger is dan wettelijk geoorloofd (onder inkoopsprijs wordt hierbij verstaan de inkoopsprijs franco plaats van bestemming);
2. het bedrag aan omzetbelasting, dat terzake van de levering dezer artikelen verschuldigd is;
3. de bedragen, die voor het overige begrepen waren in de prijzen, die hij op 9 Mei 1940 voor gelijke of aanverwante artikelen aan zijn afnemers in rekening bracht.

Van de bovenvermelde drie componenten is slechts het bedrag voor omzetbelasting uniform, en dan nog slechts procentueel gezien. De kostprijsfactoren zullen, afhankelijk van den inkoop der gebruikte grondstoffen en van de onderscheiden kostprijsfactoren der 9 Mei 1940, voor de onderscheiden fabrikanten geheel verschillend kunnen zijn.

Gelijksoortig in opzet en uitwerking is de Calculatiebeschikking Tapijten No. 1. De inhoud dezer beschikking, welke betrekking heeft op geknoopte of glad geweven of met opstaande pool vervaardigde tapijten, tapijtoeders, loopers en kledjes, welke kennelijk tot vloerbedekking zijn bestemd, alsmede op geknoopte of met opstaande pool vervaardigde tafel- en divankleden, is vrijwel gelijkloidend aan dien van de Calculatiebeschikking Kousen en Sokken No. 1.

De hierboven eerstgenoemde hoofdvorm komt tot dusverre niet onvermengd met den tweeden vorm voor. Gemengd treden beide vormen naar voren in de Calculatiebeschikking Witweverijen No. 1 en de Calculatiebeschikking Bontweverijen No. 1, welke beide beschikkingen in hoofdzaken eenzelfde inhoud hebben. Bij de Calculatiebeschikking is een bijlage gevoegd, waarin nadere richtlijnen voor de wijze, waarop de kostprijscalculatie dient te geschieden, zijn opgenomen. Als voorbeeld voor den opzet van dezen vorm nemen wij de Calculatiebeschikking Witweverijen No. 1. De kostprijscalculatie wordt hierbij in negen groepen verdeeld.

Opzet en indeeling van een calculatieschema.

Groep I wordt gevormd door de garenwaarde. Deze is afhankelijk gesteld van de hoeveelheid garen, welke voor ketting en inslag der te weven weefsels wordt gebruikt. Op deze hoeveelheid mag een toeslagpercentage voor afval worden toegepast, dat voor den kettering alsmede voor den inslag is vastgelegd. Een tweede factor, welke de garenwaarde bepaalt, is de prijs van het garen. Deze is niet in een bepaald bedrag vastgelegd, maar afhankelijk gesteld van den prijs, welchen de Garententrale, in overleg met en na verkregen toestemming van het Departement, uniform voor alle garensoorten en fabrikanten vaststelt. Met dit stelsel is bereikt, dat de weverijen automatisch haar verkoopprijzen kunnen aanpassen aan een wettelijk geoorloofde stijging van den garenprijs. Teneinde echter te ver-

opstelling van calculatieschema's zeer moeilijk is. Op de eerste plaats bezitten niet alle ondernemingen, welke volledigheidshalve in het administratieve onderzoek moeten worden betrokken, een voldoende uitgewerkte kostprijs-calcuatie. Voorts gaat, ook indien men de beschikking over voldoende gegevens heeft, tamelijk veel tijd verloren met de opstelling, contrôle en afkondiging van het calculatieschema ten gevolge van de uitgebreide werkzaamheden, welke er aan zijn verbonden, de vele instanties, die met de beschikking accoord moeten gaan, en de wenschen, welke in het bedrijfsleven zelf leven en soms met elkaar in botsing komen. Nauwkeurig moet er op worden toegezien, dat alle belangen tegen elkaar worden afgewogen. Met name de tegenstelling tusschen de meer efficiënte ondernemingen en de zgn. „grensbedrijven” treedt hierbij wel eens naar voren.

Afwijkingen van de calculatieschema's.

Na het voorgaande is het nog van beteekenis er op te wijzen, dat, al is een calculatiebeschikking voor een groep van artikelen afgekondigd, de mogelijkheid, dat een bepaalde onderneming toestemming ontvangt in afwijking van de desbetreffende voorschriften in de beschikking een deel van den kostprijs op andere grondslagen te baseeren, open blijft staan. In bepaalde gevallen is van deze mogelijkheid van individueele afwijking gebruik gemaakt. Aldus kunnen b.v. voor ondernemingen, die anders door de inwerkingtreding van het schema ten zeerste zouden worden gedupeerd, afwijkende regelen worden vastgesteld. Met name wordt deze mogelijkheid benut, indien de fabricage van bepaalde kwaliteitsproducten een hogere calculatie van één of meer kostprijfactoren noodzakelijk maakt. Voorts b.v., indien het College van Rijksbemiddelaars een loonsverhoging voor een groep van arbeiders heeft toegestaan en doorberekening door den Secretaris-Generaal van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart wenschelijk wordt geacht.

In het algemeen geldt voor het toestaan van afwijkingen het beginsel, dat een bepaalde categorie van extra-kosten, waarin het schema niet of niet in voldoende mate is voorzien, moet kunnen worden aangewezen. Algemeene argumenten, zooals kostprijsstijging tengevolge van onderbezetting of inefficiënte productie, worden hierbij echter niet in aanmerking genomen.

Daarnaast zullen afwijkingen nog kunnen worden toegestaan, indien kan worden aangetoond, dat in het schema een kostprijfactor onjuist, onvoldoende of onvolledig is opgenomen. De gecompliceerdheid van de materie brengt mede, dat met herziening van het schema op grond van retrospectief bekend geworden gegevens rekening moet worden gehouden.

Slotopmerking.

Uit bovengegeven uiteenzettingen volgt, dat het calculatieschema in een behoefte voorziet en derhalve een waardevol instrument in de prijspolitiek moet worden geacht. Het is dan ook slechts toe te schrijven aan den omvang der werkzaamheden, welke voor de opstelling van een calculatieschema moeten worden verricht, dat dit stelsel tot dusverre nog niet in ruimere mate is toegepast. Nadat reeds in den aanvang van 1940 met de opstelling der eerste schema's was begonnen, is als gevolg van de intensivering der prijspolitiek na Mei 1940 met de werkzaamheden in versneld tempo doorgedaan. Hierbij is het eerst de textielindustrie, welke in het bijzonder de groote moeilijkheden, verbonden aan een veelheid van soorten en dessins van artikelen, kent, aan de beurt gekomen. Daarna zijn voorbereidingen getroffen met betrekking tot de lederen schoenenindustrie. Het ligt in het voornemen, den uitbouw van het stelsel der calculatiebeschikkingen regelmatig te doen plaats vinden, zoodat de beteekenis van het calculatieschema in de prijspolitiek zonder twijfel geleidelijk grooter zal worden.

E. WIEGAND.

BIJDAGENREGELINGEN VOOR WONINGBOUW.

De bekendmaking van een nieuwe regeling voor het verlenen van bijdragen van Rijk en gemeente voor den bouw van woningen met voorschot ingevolge de woningwet, zoomede van de Hypotheekregeling 1941 ter bevordering van den bouw van woningen door particulieren, zulks in verband met de gestegen bouwkosten, leidt als vanzelf tot het maken van een vergelijking met overeenkomstige maatregelen tijdens den wereldoorlog 1914—1918.

Het verlenen van bijdragen in de huur ten behoeve van de normale woningvoorziening is terecht in ons land geen gewoonte. Gedurende een lange reeks van jaren zijn geen andere huurtoeslagen verleend dan die ten behoeve van den bouw van woningen ter vervanging van krotten. Deze toeslagen kunnen worden verleend tot een maximum van f 50 per jaar (voor groote gezinnen f 75) voor huurwoningen en f 600 ineens (voor groote gezinnen f 900) voor eigen woningen. Deze regelingen zijn naast de thans ingevoerde bijdragenregeling ter tegemoetkoming in de hogere bouwkosten van kracht gebleven.

De rentevoet- en materiaalprijsbijdrage.

De oorlog, die op 1 Augustus 1914 uitbrak, had evenals de tegenwoordige oorlog een ongunstigen invloed op de woningvoorziening. Ook toen waren verschillende materialen moeilijk verkrijgbaar, hetgeen tot uiting kwam in een stijging der prijzen. De ontwikkeling ging echter niet zoo snel als thans. De oorlog duurde reeds een paar jaar, voordat zich een zoodanige invloed op de bouw- en exploitatiekosten van woningen openbaarde, dat de huurverhoging, die hieruit voortvloeide, door de bewoners niet of slechts met moeite kon worden opgebracht.

Voor de woningbouwverenigingen en de gemeenten gold toen, evenals tegenwoordig, de regel dat voorschotten tot het volle bedrag der bouwkosten uit 's Rijks kas werden verstrekt. Voor 1914 echter werd de rentevoet voor ieder voorschot afzonderlijk vastgesteld naar den koers van de 3 pCt. N.W.S. aan de beurs te Amsterdam. In verband met de tijdelijke sluiting van de beurs op 1 Augustus 1914 werd de rentevoet voor de woningwetvoorschotten voorloopig vastgesteld op de toen geldende rente van 3 $\frac{7}{8}$ pCt. Bij een aflossing in 50 jaar is de annuïteit dan 4,556 pCt.

Betrekkelijk spoedig na 1914 begon de rentevoet der staatsleeningen te stijgen en werd het noodzakelijk, ook de rente voor de woningwetvoorschotten te verhoogen. Met ingang van 1 Januari 1916, dus 1 jaar en 5 maanden na het uitbreken van den oorlog, werd de rente gebracht op 4 $\frac{1}{2}$ pCt. Er zou echter een zoodanige bijdrage in de betaling van de annuïteit worden verleend, dat de vereeniging, welke woningen bouwde, slechts de annuïteit, behoorende bij een rentevoet van 3 $\frac{7}{8}$ pCt., behoefde te betalen. Deze zoogenaamde *rentevoetbijdrage* had dus ten gevolge, dat aan de bouwende vereenigingen en gemeenten niet meer dan de op 1 Augustus 1914 geldende rente in rekening werd gebracht.

Een tweede element van stijging vormden de bouwkosten. In den loop van 1915 begonnen deze geleidelijk op te loopen. De stijging zette zich in 1916 en volgende jaren voort, doch ging aanvankelijk vrij langzaam. Toen zij zoo groot werd, dat de aanbouw van nieuwe woningen werd belemmerd, werd van de zijde der regeering een subsidie in uitzicht gesteld; dit behoefde echter eerst ruim twee jaar na het uitbreken van den oorlog te geschieden.

Bij rondschrjven van 9 November 1916 werd aa den gemeentebesturen medegedeeld, dat het Rijk voor den bouw door woningbouwvereenigingen en door de gemeenten zelf een buitengewone bijdrage in uitzicht stelde ten bedrage van de helft van het verschil tusschen de te betalen annuïteit en die, welke verschuldigd zou zijn geweest, wanneer de materialen sedert Augustus niet in prijs waren

gestegen. De andere helft van de bijdrage moest door de gemeente worden gedragen.

Deze zoogenaamde *materiaalprijsbijdrage*, die de mogelijkheid opende om nieuw te bouwen woningen te verhuren voor denzelfden prijs als vóór Augustus 1914 gebouwde woningen, zou aanvankelijk worden verleend tot het einde van het jaar na het sluiten van den vrede. Op dat oogenblik zou worden nagegaan, of de bijdrage moest worden gehandhaafd, dan wel of zij kon worden verminderd of geheel kon vervallen. Zulks zou afhangen van het verdere verloop der bouwkosten.

Reeds enkele weken later, namelijk bij circulaire van 29 Januari 1917, werd het aandeel van het Rijk in de bijdrage tot 75 pCt. verhoogd, teneinde de regeling voor de gemeenten meer aantrekkelijk te maken. De bijdragen zouden worden verleend tot 31 December 1921.

Tegen deze regeling is destijds veel bezwaar gemaakt en wel op grond van de onzekerheid, wat na 31 December 1921 gebeuren zou. Achteraf gezien bestond voor deze vrees weinig aanleiding. De samensteller van de regeling was uitgegaan van de veronderstelling, dat in 1921 de oorlog reeds lang voorbij zou zijn en dat de economische toestand dan althans eenigermate zou zijn gestabiliseerd. Indien dan zou blijken, dat blijvend met een hooger kostenpeil zou moeten worden gerekend, en dat derhalve ook de bouwkosten duurzaam op een aanmerkelijk hooger peil dan in 1914 zouden blijven, zou een algemeene verhooging van het huurpeil moeten volgen. De huren van alle bestaande woningen zouden zich dan geleidelijk aan dit hogere peil moeten aanpassen en er zou geen reden meer zijn om voor de exploitatie van in een duren tijd gebouwde woningen een crisisbijdrage te verleenen. Deze zou dus kunnen vervallen.

Indien evenwel een daling van de bouwkosten zou intreden, zou de huur van de in de duurste periode gebouwde woningen moeten worden aangepast aan die van de woningen, die later en op een lager kostenpeil zouden worden gebouwd. De bijdrage zou dan voor de in die periode gebouwde woningen geheel of gedeeltelijk in stand moeten worden gehouden.

Het door sommigen gevreesde gevaar, dat ook bij daling van de bouwkosten de bijdrage zou worden ingetrokken, zoodat de woningbouwverenigingen, die gebouwd hadden om den woningnood te bestrijden, benadeeld zouden worden tegenover hen, die niets hadden gedaan, was dan ook niet aanwezig. Het was een onbillijke eisch, die door sommigen werd gesteld, dat de Regeering het verschil tusschen de bouwkosten vóór en na 1914 à fonds perdu zou verstrekken. Het is zeer begrijpelijk, dat de Regeering eerst de economische ontwikkeling na het sluiten van den vrede wilde afwachten, voordat zij over een blijvende crisisbijdrage een beslissing nam.

Het beslissende moment moest het toekomstige huurpeil zijn. Zou dit belangrijk hooger liggen dan dat van 1914, dan was er geen reden om de voor de tijdens den oorlog gebouwde woningen toegezegde crisisbijdrage te blijven betalen. Zou echter het huurpeil op den duur niet belangrijk van dat van 1914 afwijken, dan moest de bijdrage een blijvend karakter verkrijgen.

Van de zijde der Regeering werd dit in een Memorie van Antwoord aan de Eerste Kamer op het ontwerp woningnoodwet aldus uitgedrukt: „De Regeering heeft zich steeds op het standpunt gesteld, dat de beslissing over handhaving of vermindering der crisisbijdrage afhankelijk zal moeten zijn van de volgende factoren: prijs van materialen, kostprijs van de woningen, stand van de loonen en van de woninghuren. Er zijn verschillende mogelijkheden denkbaar voor de onzekere toekomst. Maar één ding staat daarbij vast: indien huurverhoging niet mogelijk is, is vermindering van de crisisbijdrage ook niet mogelijk”.

De crisisbijdrage van 1919.

Aan het stelsel van rentevoet- en materiaalprijsbij-

drage werd een einde gemaakt door de circulaire van 25 Juni 1919. In verband met de verdere stijging van den rentestandaard werd de rentevoet van de woningwetvoorschotten gesteld op 5 pCt.

Voortaan moesten de huren der nieuw te bouwen woningen zooveel doenlijk gesteld worden op een peil, dat in overeenstemming was met de gewijzigde omstandigheden. Voorts zou een crisisbijdrage worden verleend ten bedrage van het volle exploitatietekort. Deze bijdrage werd voor 75 pCt. door het Rijk en voor 25 pCt. door de gemeente gedragen.

Het bezwaar, dat aan de bijdragenregeling van 1916 eigen was, kwam bij deze nieuwe regeling nog duidelijker aan het licht. Dit bezwaar was gelegen in het ontbreken van een rem tegen het verder stijgen van de bouwkosten.

Aanvankelijk vormden de prijzen der bouwmaterialen de voornaamste oorzaak voor het stijgen der bouw- en exploitatiekosten. De materiaalprijsbijdrage, die het volle verschil der exploitatiekosten, voor zoover dit door de hogere prijzen der bouwmaterialen werd veroorzaakt, voor rekening van de openbare kassen bracht, had dus de tendenz, deze prijzen nog verder te doen stijgen. Immers in tijden van schaarschte vergemakkelijkt een subsidie het verder stijgen van de prijzen, omdat voor den consument geen voldoende prikkel aanwezig is om zich tegen deze stijging te verzetten.

Voor de andere factoren, welke de exploitatiekosten vormen, was een dergelijke prikkel wel aanwezig. Een voorbeeld hiervan is de prijs van den bouwgrond. In dien tijd was dan ook een krachtige aandrang van de betrokkenen aanwezig om de grondprijzen laag te houden.

De regeling van 1919 bracht hierin verandering. Deze onderscheidde niet langer een speciale materiaalprijsbijdrage, doch stelde een algemeene crisisbijdrage in uitzicht. Bij het bepalen daarvan was de huur, die door de toekomstige bewoners in redelijkheid kon worden opgebracht, maatgevend. Het bedrag, waarmee de exploitatiekosten hierboven uitgingen, onverschillig of dit veroorzaakt werd door duurere bouwmaterialen, hogere loonen van bouwvakarbeiders, gestegen grondprijzen of welke andere omstandigheid ook, werd ten volle door de openbare kassen gedragen. De ervaring heeft geleerd, dat deze regeling het stijgen van deze kosten in de hand heeft gewerkt. De bouwkosten stegen in dezen tijd tot veel meer dan het dubbele, in sommige gemeenten zelfs tot het drievoudige van het peil van 1914. Het zou absurd zijn, deze stijging geheel aan het bijdragenstelsel toe te schrijven; daarvoor waren genoegzaam andere oorzaken aanwezig. Wel mag echter als vaststaand worden aangenomen, dat het destijds geldende bijdragenstelsel, dat alle gevolgen van prijsstijging voor rekening van de openbare kassen bracht, het bouwkostenpeil ongunstig heeft beïnvloed.

De gelimiteerde bijdrage van 1920.

De bovengenoemde verschijnselen hebben er toe geleid, dat reeds in 1920 aan de crisisbijdrage een beperking werd aangelegd. Bij circulaire van 30 Juli van dat jaar werd voor arbeiderswoningen van de onderscheiden typen een minimum-huuropbrengst vastgesteld. Voor woningen, kleiner dan 225 m³ inhoud, moest ten minste 50 pCt. van de exploitatiekosten door de huur worden gedekt, voor woningen van 225 tot 275 m³ ten minste 60 pCt. en voor woningen van 275 tot 300 m³ ten minste 70 pCt. Deze regeling beperkte dus de bijdrage uit de openbare kassen voor de kleinste arbeiderswoningen tot 50 pCt., voor de grootere tot 40 pCt. en voor de grootste tot 30 pCt. van de exploitatiekosten.

Hierdoor werd aan de stijging van de bouwkosten een eerste rem aangelegd. Deze werd versterkt door de verlaging van de bijdragen in opvolgende perioden, zoodra de prijzen der bouwmaterialen door de hervatting van het wereldverkeer begonnen te dalen.

In December 1921 werd de woningwetbouw beperkt tot

de eenvoudigste arbeiderswoningen. De bijdrage kon ten hoogste 30 pCt. van de exploitatiekosten bedragen. Dit percentage werd per 20 Februari 1922 verlaagd tot 25 pCt., per 15 Juni 1922 tot 20 pCt., en per 1 November 1922 tot 10 pCt., terwijl na 31 December 1923 geen bijdragen meer werden verleend. Deze verlaging heeft de daling der bouwkosten, welke omstreeks midden 1921 had ingezet, krachtig gestimuleerd. Einde 1923 was de daling zoover voortgeschreden, dat zowel de particuliere bouw als de woningwetbouw „selfsupporting” konden worden.

Hiermede was aan de verleening van bijdragen voor de normale woningvoorziening voor geruimen tijd een einde gekomen.

De hierna volgende tabellen geven een overzicht van de in de genoemde jaren verleende voorschotten en bijdragen. De bedragen zijn geplaatst bij het jaar, waarin de gemiddelde uitbetalingsdag valt. Daardoor loopen de bijdragen ook nog over de jaren 1924, 1925 en 1926.

Na de stopzetting der bijdragen blijkt het gemiddelde bedrag der verleende voorschotten belangrijk te dalen. Hoewel geen direct bewijs, is dit toch wel een aanwijzing, dat er tusschen subsidieering en kostenpeil althans verband bestaat.

Verleende voorschotten van 1915—1923.

| Jaar | Aantal woningen | Totaal der bouwvoorschotten | Gemiddeld per woning | Index bouw-kosten (1900 is 100) |
|------|-----------------|-----------------------------|----------------------|---------------------------------|
| 1915 | 4.708 | f 9.768.463 | f 2075 | 109 |
| 1916 | 4.955 | „ 11.241.050 | „ 2269 | 119 |
| 1917 | 3.118 | „ 8.430.273 | „ 2704 | 142 |
| 1918 | 7.478 | „ 31.373.553 | „ 4195 | 221 |
| 1919 | 12.309 | „ 64.053.117 | „ 5204 | 274 |
| 1920 | 21.659 | „ 127.202.075 | „ 5873 | 309 |
| 1921 | 21.778 | „ 140.898.172 | „ 6470 | 340 |
| 1922 | 15.669 | „ 94.445.295 | „ 6028 | 317 |
| 1923 | 5.369 | „ 25.776.811 | „ 4801 | 253 |
| 1924 | 7.034 | „ 21.514.067 | „ 3059 | 161 |
| 1925 | 2.962 | „ 10.131.255 | „ 3420 | 180 |
| 1926 | 1.306 | „ 4.280.652 | „ 3278 | 172 |
| 1927 | 1.396 | „ 3.088.375 | „ 2212 | 116 |
| 1928 | 804 | „ 1.790.630 | „ 2227 | 117 |

Verleende rentevoet-, materiaalprijs- en crisisbijdragen van 1915—1923.

| Jaar | Aantal Woningen | Totaal der bijdragen | Gemiddeld per woning |
|------|-----------------|----------------------|----------------------|
| 1915 | 258 | f 4.154 | f 16 |
| 1916 | 860 | „ 29.019 | „ 34 |
| 1917 | 1.728 | „ 57.296 | „ 34 |
| 1918 | 6.741 | „ 487.582 | „ 72 |
| 1919 | 12.160 | „ 1.167.190 | „ 96 |
| 1920 | 21.542 | „ 2.628.663 | „ 122 |
| 1921 | 21.753 | „ 3.069.445 | „ 141 |
| 1922 | 15.441 | „ 2.090.285 | „ 135 |
| 1923 | 5.341 | „ 390.234 | „ 73 |
| 1924 | 6.386 | „ 326.666 | „ 51 |
| 1925 | 1.804 | „ 177.899 | „ 98 |
| 1926 | 1.030 | „ 28.898 | „ 28 |

Subsidieering en bouwkostenpeil.

Het verband tusschen crisisbijdragen en bouwkostenpeil is hier te lande steeds een omstreden punt geweest.

De Hoofdinspecteur van de Volkshuisvesting heeft in 1926 in zijn prae-advies voor het Congres der Internationale Federatie voor Volkshuisvesting en Stedebouw te Weenen betoogd, dat de geleidelijke vermindering van de subsidie tot 1923 een gestadige daling van de bouwkosten heeft geprovoceerd. Hieruit zou a contrario kunnen worden af-

geleid, dat een verhooging van de subsidie de neiging zou hebben om de bouwkosten te doen stijgen.

In de toelichting tot dit prae-advies, opgenomen in de Verslagen en Mededeelingen betreffende de Volksgezondheid van 1927, wordt dit toegelicht aan de hand van de in Engeland opgedane ervaring. „There are expert advisers of the Government”, zoo heet het daar, „who declare that if the present subsidies” — nl. de subsidieeregeling 1925 van Minister Neville Chamberlain, die het woningprogramma van Labour van 1924 grootendeels had bestendigd — „were discontinued, the cost of building would fall by at least the amount that is now being taken out of public funds”.

In December 1926 ging Chamberlain tot subsidieverlaging over, waarbij hij verklaarde, niet te kunnen ontkomen aan de gedachte, dat er een wisselwerking was tusschen verhoging en verlaging der bijdragen uit de openbare kassen en stijging en daling der bouwkosten.

Vast stond in ieder geval, dat de hooge bijdragen in geen enkel opzicht hadden geleid tot lagere huren voor de nieuwe woningen; immers de bouwkosten waren met een gelijk bedrag gestegen. Om deze reden leek het tegenovergestelde proces, namelijk de verlaging van de bijdragen, het meest geschikte middel om tot een vermindering der bouwkosten te komen. De verlaging van December 1926 heeft inderdaad tot dit resultaat geleid.

Deze voorbeelden toonen wel aan, dat in een tijd, waarin de productie ten gevolge van schaarschte aan materialen, arbeidskrachten of anderszins aan beperkingen gebonden is, subsidieering een verhoging der kosten in de hand werkt.

Dat dit punt ook in een land met een gebonden economie als het tegenwoordige Duitschland in het oog moet worden gehouden, bewijst de volgende mededeeling in de „Deutsche Volkswirt”, aangehaald in het Algemeen Handelsblad van 17 October 1940, Avondblad:

„Er zal een dam worden opgericht tegen verdere *stijgingen der bouwkosten*, terwijl de prijzen, die boven het als normaal te beschouwen peil gestegen zijn, terug zullen worden geschoefd. Zou zulks niet geschieden, dan zouden alle pogingen, de nieuwe woningen geleidelijk fraaier en grooter te bouwen, mislukken, daar de financieele steun, die van overheidswege wordt verleend, dan door de prijs- en kostenstijgingen zou worden opgeslokt”.

Aan de hand van cijfers omtrent de stijging der prijzen van verscheidene bouwmaterialen en werkzaamheden wordt dan aangetoond, dat een belangrijke stijging van de bouwkosten is ingetreden, welke haar invloed ook doet gelden op de huren, waardoor het doel, dat met de steunverleening van overheidswege wordt nagestreefd, niet wordt bereikt.

Ook deze ervaring moet bij het treffen van maatregelen in ons land tot voorzichtigheid manen.

In een volgende artikel zal de thans vastgestelde regeling worden besproken en zal in het bijzonder ook aan dit punt aandacht worden geschonken.

Dr. Ir. H. G. VAN BEUSEKOM.

ZIEKENFONDSECONOMIE.

Zoals elke sociaal-politieke maatregel, heeft ook de ordening van de ziekenverzorging door het „Ziekenfondsenbesluit” (Verordeningenblad, stuk 34, No. 160) een dubbel economisch aspect, nl. naar binnen en naar buiten. Ik zou onder „interne ziekenfondseconomie” willen verstaan het evenwicht tusschen inkomsten en uitgaven, dus het kostenpeil van de ziekenverzorging als één geheel beschouwd, los van andere sociale voorzieningen. En onder „externe ziekenfondseconomie” de kosten van de ziekenverzorging als onderdeel van het geheel der zgn. „sociale lasten”, die op het productieproces drukken. Juist in verband met de belangrijke verhoging dier lasten

door het Ziekenfondsenbesluit, is het van belang de volgende gegevens en beschouwingen hierover te geven.

Huidige en toekomstige kosten van de ziekenfondsverzorging.

Ik begin met een poging een kort samenvattend overzicht te geven van de huidige en toekomstige kosten van de ziekenfondsverzorging. De cijfers, die ik verzamelde en berekende, kunnen slechts betrekkelijk globaal zijn om twee redenen:

a. omdat tal van gegevens, die het kostenpeil voor de toekomst beheerschen, nog bij uitvoeringsbesluit zullen moeten worden vastgesteld en ook aan de ingewijden nog onbekend blijken;

b. omdat de kosten plaatselijk en groepsgewijs groote verschillen zullen vertoonen in verband met sterk wisselend loonpeil en kindertal, waarvan in de toekomst de ziekenfondspremie afhankelijk zal zijn.

Toch moet een globale berekening reeds thans van belang worden geacht, juist omdat het vaste premiestelsel zal worden vervangen door een premieheffing per f 1000 loon, waarvan de werkgever de helft zal moeten betalen. Werkgever en werknemer zullen dus reeds thans gaarne een indruk hebben van de kosten, die voor beide groepen bij benadering per f 1000 loon uit de nieuwe, uit een oogpunt van volksgezondheid zoo uitermate belangrijke, sociaal-politieke verzorgingsmaatregelen zullen voortvloeien.

Hieronder volgt eerst een kleine vergelijkende tabel, met een globale calculatie van de huidige en toekomstige kosten der ziekenverzorging per ziel per jaar (tabel 1).

TABEL 1.

| Kosten per ziel per jaar aan ziekenverzorging. (globaal). | | | |
|--|---|-----------|----------|
| Post | Aan | thans | toekomst |
| 1 | Honorarium huisarts | f 3.— | f 3.— |
| 2 | Honoraria specialisten | „ 1.— | „ 2.— |
| 3 | Verloskundige hulp | „ 0,25 | „ 0,50 |
| 4 | Tandheelkundige hulp | „ 0,50 | „ 1.— |
| 5 | Honorarium apotheker | „ 1,75 | „ 1,75 |
| 6 | Geneesmiddelenkosten | „ 1.— | „ 1.— |
| 7 | Kleine verstrekkingen | „ 0,25 | „ 0,50 |
| 8 | Stralenbehandeling (ook X- foto's) | „ 0,25 | „ 0,50 |
| 9 | Administratie en incasso | „ 1,25 | „ 1,75 |
| 10 | Ziekenhuisverpleging | ontbreekt | „ 4.— |
| 11 | Sanatoriumverpleging | ontbreekt | „ 0,50 |
| 12 | Uitkeering bij overlijden | ontbreekt | „ 0,50 |
| 13 | Reserveering en onvoorziën | — | „ 1,50 |
| Totaal | | f 9,25 | f 18,50 |

Een beperkte toelichting tot deze calculatie moge hier volgen:

post 1: de kosten van de huisartsenhulp zullen ongewijzigd kunnen blijven, ook al omdat het loonpeil van Mei 1940 gefixeerd is en dit als een normaal honorarium kan worden beschouwd (toch zijn er nog vrij belangrijke verschillen en wordt hier en daar slechts f 2.50 per ziel en per jaar betaald). Het kindertal speelt een rol bij de calculatie, omdat de honoreeringsnorm per „verzekerde”, d.w.z. per man, vrouw en kind boven de 16 jaar, pleegt te worden vastgesteld en voor kinderen beneden de 16 jaar geen premie geheven en geen honorarium betaald wordt.

post 2: de kosten van de specialistische hulp zullen om twee redenen ten minste verdubbeld worden:

a. omdat met het huidige bedrag, dat veelal in de „specialistenpot” wordt gestort en verdeeld door alle bij een fonds aangesloten specialisten onderling naar rato van het aantal maand- en verlengkaarten, door ieder afgegeven, als regel het normale honorarium per maand- en verlengkaart niet eens kan worden voldaan;

b. omdat het huidige specialistenhonorarium uitsluitend de zgn. poliklinische hulp omvat en niet de zgn. klinische hulp (dus de operatieve hulp van in de inrichting opgenomen patiënten) en nu de ziekenhuisverpleging er bijkomt ook de klinische hulp zal moeten worden vergoed.

post 3: de kosten van de verloskundige hulp zullen belang-

rijk stijgen, omdat:

a. vele fondsen, die hulp niet verstrekken en volstaan met een kleine bijdrage van f 5 tot f 7.50 in de bevallingskosten te geven;

b. omdat als regel geen normaal vroedvrouwenhonorarium van f 17.50 tot f 20 wordt betaald. Volgens de nieuwe regeling geldt als norm vroedvrouwenhulp en bovendien in bepaalde gevallen geneeskundige hulp, ook specialistische poliklinische en klinische hulp bij abnormale bevalling. Om niet te diep te gaan, zal ik calculaties op basis van het gemiddeld aantal bevallingen in ons land per jaar maar achterwege laten.

post 4: de kosten van de tandheelkundige hulp zullen eveneens ten minste worden verdubbeld, omdat thans slechts primitieve tandheelkundige hulp door de ziekenfondsen pleegt te worden verstrekt (niet veel meer dan trekken) en voor elke conserveerende behandeling (vullingen en wortelkanaalbehandeling) bijbetaling van de verzekerden wordt gevraagd, welke bijbetaling in de toekomst zeker door het fonds moet geschieden, tenzij de tandarts bereid zijn te contracteren op basis zonder bijbetaling.

posten 5 en 6: de kosten van de pharmaceutische voorziening zullen ongewijzigd kunnen blijven, omdat de normale honoreering van de apothekers niet behoeft te worden verhoogd en de kosten van de geneesmiddelen door remmende maatregelen binnen de perken zullen moeten worden gehouden, evenals dat thans reeds het geval is.

post 7: de kosten van de kleine verstrekkingen, brillen, breukbanden, steunzooltjes, enz., zullen zeker verder stijgen, aangezien de verstrekkingen minder beperkt zullen zijn dan thans het geval is.

post 8: de kosten van de stralenbehandeling (diathermie, hoogtezon, kortegolf, roentgenbestraling) met inbegrip van die van het roentgenonderzoek zullen vooral stijgen, aangezien hoe langer hoe meer van deze stralenbehandeling gebruik wordt gemaakt bij de reumatiekbestrijding, waarvan de organisatie zich hoe langer hoe meer uitbreidt.

post 9: de kosten van administratie en incasso zullen neiging vertoonen tot belangrijke verhooging door het feit, dat de eenvoudige premieheffing van voorheen (vast bedrag per week per gezin) vervangen zal worden door een premieheffing per f 1000 loon en dus de looncontrole een rol zal gaan spelen, plus gedeeltelijk heffing bij den werkgever, dus dubbele inning. Mocht tot enkelvoudige heffing (alleen bij den werkgever, die dan het werknemersgedeelte van de premie van het loon af zou mogen houden) worden besloten, dan kan de verhooging iets geringer blijken, maar ook dan zal administratief de organisatie van het ziekenfonds toch heel wat ingewikkelder blijken dan thans het geval is.

posten 10 en 11: de kosten van ziekenhuis- en sanatoriumverpleging vormen nieuwe en moeilijk bij benadering te schatten posten. Uitgangspunt van mijn calculatie is geweest het feit, dat blijkens de beschikbare statistieken van de ziekenhuisbeweging in 1939 op een bevolking van gemiddeld 8.78 miljoen zielen tusschen de 8.6 en 8.7 miljoen verpleegdagen in ziekenhuizen zijn voorgekomen, dus, laten we maar zeggen, 1 per ziel per jaar, welke verpleegdag met „bijkomende kosten” (operatiekamer, laboratorium), enz., met f 4 per dag niet is overschat. Het Algemeen Mijnwerkersfonds gaf in 1939 niet minder dan f 5.77 per ziel uit aan ziekenhuisverpleging alleen en de kosten per verpleegdag zijn op tal van plaatsen heel wat hoger dan f 4 per dag. Die kosten hangen trouwens op vele plaatsen af van de regeling van de geneeskundige armenverzorging en van het verhaal ingevolge de armenwet door de gemeenten, die vaak een bijslag per verpleegdag aan ziekenfondspatiënten verstrekken.

Of die bijslag in de toekomst zal vervallen en de ziekenfondsen dan dus het volle pond zullen moeten betalen (in Amsterdam bijv. f 6.50 per verpleegdag) moet wor-

den afgewacht. Natuurlijk is het ook mogelijk, dat de georganiseerde ziekenfondsen met de georganiseerde ziekenhuizen een collectief contract afsluiten tegen een uniformen verpleegprijs per dag, op de wijze als de Duitse Krankenkasse, die van Den Haag uit de geneeskundige verzorging regelt van alle gezinsleden van Nederlandsche arbeiders in Duitsland, met de drie groote verenigingen van ziekenhuizen in ons land heeft gedaan, waarbij de volgende tarieven bedongen zijn (tabel 2):

TABEL 2.

| | Kosten per verpleegdag in inrichtingen met | | | |
|--|--|-------------------|------------------|-------------------------|
| | boven 300 bedden | 100—300 bedden | 40—100 bedden | beneden 40 bedden |
| Volwassenen . . . | f 3.75 | f 3.50 | f 3.25 | f 2.25 |
| Kinderen tot leef- tijd 12 jaar . . | „ 2.50 | „ 2.— | „ 1.75 | „ 1.50 |

Boven deze tarieven, die alle bijkomende kosten (exclusief de roentgenbestraling, insuline en sera) omvatten, werd alleen voor de klinische hulp een vast bedrag van f 12 per geval betaald, neerkomende op ongeveer f 0.50 per verpleegdag, want op 8.6 miljoen verpleegdagen in 1939 kwamen ruim 343.500 verplegingen van gemiddeld 25 verpleegdagen.

De genoemde Krankenkasse-tarieven zijn echter aan den lagen kant. De gemiddelde verpleegduur van 25 dagen is echter weer aan den hoogen kant: bij de ziekenhuisverplegingsverenigingen rekent men gemiddeld met 16—20 verpleegdagen per patiënt; bij de vergelijking van deze cijfers moet men echter niet uit het oog verliezen, dat de ziekenhuisverplegingsverenigingen een beperkt aantal verpleegdagen verstrekken (maximum veelal 56 verpleegdagen per jaar) en afgewacht moet worden, welk minimumaantal verpleegdagen aan de ziekenfondsen als verplichte prestatie zal worden opgelegd. Deugdlijke controle op verpleegduur oefent zeker een gunstigen invloed uit; anderzijds stijgt de behoefte aan ziekenhuisverpleging nog steeds, en bedroeg het aantal verpleegdagen bijv. in 1935 in ons land met 8.3 miljoen zielen slechts 7.55 miljoen, dus 0.9 verpleegdag per ziel.

Bij de calculatie van de kosten van de sanatoriumverpleging is uitgegaan van het statistische gegeven, dat deze verpleging in 1939 in ons land ruim 1.4 miljoen verpleegdagen vroeg, wat zeker minder is dan de „behoefte”, die men veilig op 0.25 verpleegdag per ziel per jaar kan schatten. De kosten zullen echter mede afhankelijk zijn van het verplichte aantal verpleegdagen, dat gemiddeld per opname 350 bedraagt, alsmede van de vraag, of de ziekenfondsen den vollen prijs moeten betalen, en dus de subsidies en bijdragen van particulieren vervallen, of alleen aanvullend de kosten moeten bijpassen, die uit anderen hoofde niet werden gevonden (wat gemiddeld de helft scheelt).

post 12: de kosten van de uitkeering bij overlijden; dit is voorloopig niet meer dan een stelpost. Immers bij uitvoeringsbesluit moet nog worden vastgesteld, hoe groot deze uitkeering bij overlijden zal moeten zijn en aan de hand daarvan kan dan actuariel worden becijferd, hoe groot dit risico ongeveer is. Wat de hoogte van de uitkeering betreft, hebben wij wellicht eenig hoovers vast aan de overeenkomstige bepaling van de Reichsversicherungsordnung. Het „Sterbegeld” is in §§ 201—204 RVO geregeld en bedraagt daar als norm 20-40 maal het dagloon, wat dus gemiddeld bij een gemiddeld loon van ruim f 1000 per arbeider zou neerkomen op f 62.50—f 125, terwijl in Duitsland bij overlijden van de vrouw als norm 2/3e en van een kind 1/2 van het „Sterbegeld” voor den arbeider pleegt te worden uitbetaald (§ 205b RVO).

post 13: reserveering zal tenslotte oneindig veel hooger moeten zijn dan tot dusverre, omdat het risico niet alleen zooveel grooter wordt, maar omdat de inkomsten en uitgaven zooveel wisselvalliger worden. Immers de inkomsten

zijn afhankelijk van het loonpeil, dat varieeren kan.

De meeste uitgaven intusschen zullen niet afhankelijk zijn van het loonpeil. De honoraria van artsen, tandartsen, apothekers zullen wel als voorheen per ziel worden gecalculeerd en bij overeenkomst gefixeerd met de organisaties der genoemde „deelnemers” (een eigenaardige vakterm); vooral de ziekenhuisverplegingskosten zullen groote schommelingen kunnen vertoonen (bijv. bij een epidemie). Bij de ziekenhuisverplegingsverenigingen en bij de particuliere ziektekostenverzekering rekende men tot dusverre op een reserve, die volgestort ongeveer één jaarpremie zou moeten bedragen.

Vroeger was dan ook in § 364 RVO een reserve van 1 jaar premie voorgeschreven met een verplichte jaarlijksche storting van ten minste 5 pCt. van de jaarpremie in het reservefonds; later is die regeling gewijzigd in een geheel andere: thans moet 1/6e van de jaarpremie als reserve uit handen worden gegeven aan de Versicherungsanstalt en, zolang dat niet is geschied, jaarlijks ten minste 1 pCt. van de jaarpremie worden gestort.

Deze reserveeringspolitiek mag echter niet los worden gezien van de financieringspolitiek, nl. van de toelaatbare heffing van een zeker loongedeelte, waarop ik direct terugkom. Zooveel is zeker, dat ruime reserveering aanvankelijk, als nog weinig te zeggen is over de inkomsten en uitgaven, aanbeveling zal verdienen en dat de reserve met inbegrip van onvoorziene uitgaven zeker wel in de buurt van het door mij gecalculeerde zal komen.

Verdubbeling van de kosten der ziekenverzorging.

Het totaal van deze calculatie, die precies neerkomt op een verdubbeling van de kosten der ziekenverzorging door de ziekenfondsen, zal voor den deskundige weinig verrassing brengen, wien het reeds lang duidelijk was, dat door het feit, dat de werkgever in de toekomst de helft mee moet betalen, de werknemer gemiddeld niet zal worden ontlast, d.w.z. hij zal voor de verzekering van zich en zijn gezin niet minder moeten betalen dan tot nog toe het geval was.

Ik voeg er onmiddellijk aan toe: „gemiddeld”, want de ongehuwde arbeider zal belangrijker meer moeten betalen dan voorheen en de gehuwde met een gezin zeker wel minder dan voorheen. . . . voor zoover zijn dagloon het gemiddelde dagloon niet belangrijk te boven gaat (want dan zal hij zeker aanmerkelijk meer moeten betalen).

Men moet bij dit alles natuurlijk niet uit het oog verliezen, dat de voorzieningen dan ook veel ruimer zijn en dat gelijkblijven van de kosten bij verdubbeling van den omvang en de mate der voorzieningen in wezen halvering van de kosten beteekent. Ook zal de gemiddelde arbeider bij ziekenhuisverpleging niet meer een beroep hebben te doen op de geneeskundige armenverzorging, althans op de gemeente, voorwaar een sociaal-politiek niet te onderschatten verbetering.

Nog moeilijker dan de bovenstaande calculatie is de berekening van de premie per f 1000 loon. Die omrekening van premie per jaar per ziel in premie per f 1000 loon is nl. afhankelijk van het gemiddelde kinder- en vrouwental per 100 arbeiders en voorts van het gemiddelde loon per verzekerden arbeider. Als we even als normaal gemiddelde een gezin van 3 personen nemen, man, vrouw en 1 kind en als gemiddeld loon per arbeider f 1100 per jaar (wat ongeveer met het bedrag overeenkomt, dat de jongste statistiek van de RVB per type-werkman opgeeft), dan komen we al aan een calculatie van f 50 per f 1000 loon *gemiddeld*.

Ook hier moet weer nadruk worden gelegd op „gemiddeld”, omdat er plattelandsdistricten zijn, waar dat gemiddelde loon lang niet wordt gehaald en daar is juist het gemiddelde kindertal het grootst; daarentegen zijn er industriedistricten met veel hooger gemiddeld loon en naar verhouding veel kleiner kindertal. Mijn voorloopige conclusie is dan ook, dat de afstand tusschen minimum

en maximum aanmerkelijk zal zijn. Wat wil dat voor de praktijk zeggen?

Vergelijking met het Duitse systeem.

In de eerste plaats, dat het bij uitvoeringsbesluit te verwachten maximum-percentage zeker hooger zal moeten liggen dan 5 per f 100, laten we maar eens zeggen: ten minste 6 per f 100 loon zal moeten bedragen en dan nog overschrijdingen van dat maximum mogelijk moeten zijn, precies zooals in Duitsland het geval is. Bij een dergelijk, in uitzonderingsgevallen te overschrijden, maximum wordt trouwens tevens de uitdrukkelijk beoogde aansluiting bij het peil van de sociale lasten in Duitsland bereikt. In § 386 RVO is als maximum voor ziekengeld- en ziekenverzorgingsverzekering aangewezen 6 pCt. met dien verstande, dat dat maximum (alleen) mag worden overschreden, indien dat noodig is tot dekking van de kosten van de verplichte prestaties van de Krankenkasse. In § 389 RVO is vastgesteld, dat, indien ter dekking van die kosten meer dan 9 pCt van het loon noodig zijn, voor de verdere verhooging van de premie eenstemmigheid van werkgevers en werknemers noodig is (lukt dat niet, dan moet de kas met een andere worden vereenigd of de gemeente — als het een Ortskrankenkasse betreft — bijpassen). Indien de kosten de 9 pCt van het loon bij een land-, bedrijfs- of gildekrankenkas overschrijdt, moet volgens § 390 RVO resp. de gemeente, de werkgever en het gilde bijpassen. Als men nu weet, dat ingevolge § 381 RVO als norm de werknemer 2/3 en de werkgever 1/3 en eventueel bij gildekrankenkasen werknemer en werkgever ieder de helft betalen, dan wordt het duidelijk, dat het werknemersaandeel in Duitsland zelfs tot 6 pCt van het loon kan stijgen.

Om deze cijfers te vergelijken met de Nederlandsche, moet men bij de Nederlandsche de gemiddelde kosten van de ziekteverzekering ad 15 per f 1000 optellen of van de Duitse aftrekken. Dan blijkt, dat onze calculatie van een gemiddelde ziekenfondspremie van f 50 per f 1000 loon heel aardig met de Duitse ervaringen overeenkomt. En dan moet men nog weten:

1°. dat de kosten van het ziekengeld in Duitsland lager zijn dan in ons land (omdat als norm slechts 50 pCt. van het loon aan ziekengeld wordt betaald en als maximum 75 pCt., zie § 182 RVO, enz.);

2°. dat de kosten van de ziekenverzorging in Duitsland ook lager zijn en gedrukt worden door het feit, dat bij het begin van elk ziektegeval een „ziektebewijsje“ („Krankenschein“) moet worden gehaald, waarvoor RM. 0.25 moet worden betaald, zoo ook voor elk dokters-recept (behoudens bepaalde uitzonderingen);

3°. dat de halve kosten van de geneesmiddelen voor vrouw en kinderen, ingevolge § 205 RVO door den verzekerde moeten worden betaald;

4°. dat de duur van de hulp en verstrekkingen voor ziekenverzorging voor den arbeider tot 26 weken en voor vrouw en kinderen tot 13 weken als norm pleegt te zijn beperkt (wat in ons land wel met de ziekengeld-uitkeering het geval is, maar niet met de ziekenverzorging door de ziekenfondsen).

Daar staat dan weer tegenover, dat bij ziekte in Duitsland de premie voor de ziekenverzorging niet behoeft te worden doorbetaald: § 383 RVO. Een en ander staat in verband met de wijze van inning bij den werkgever door de Krankenkasse (van het ziekengeld wordt dus geen premie voor de ziekenverzorging afgehouden). In ons land kent men een dergelijk stelsel bij de ziekenfondsen tot dusver niet.

Om een denkbeeld te geven van de aanmerkelijke verschillen in premie, die reeds in Duitsland bij de Krankenkasse bestaan, vermeld ik, dat in 1935 18 pCt. van de kassen met minder dan 145 per 1000 uitkwam, 27 pCt. 54—50 per 1000 noodig had, 25 pCt. 50—55 hief en 30 pCt. de 55 per 1000 overschreed.

Om een indruk te geven van de kosten, die in Duitsland de verschillende onderdeelen van de ziekenverzorging vergen, laat ik hier een overzicht volgen van de genoemde kosten in 1935 (Reichsverband der Ortskrankenkassen e. V., te Berlijn gaf in 1935 een „Statistik der Krankenversicherung bei den Ortskrankenkassen im Jahre 1934 und 1. Halbjahr 1935 uit met een schat van cijfers en fraaie grafieken) (tabel 3):

TABEL 3.

| Gemiddelde kosten aan ziekengeld en ziekenverzorging in Duitsland in 1935 per verzekerde (niet per ziel). | | | |
|---|--|-----------|----------|
| Post | Aan | in gulden | pCt. |
| 1/2 | Verzorging door huisartsen en specialisten | f 11.40 | 24.2 |
| 3 | Verloskundige en kraanhulp .. | „ 3.62 | 7.6 |
| 4 | Tandheelkundige hulp | „ 3.33 | 7.0 |
| 5/7 | Pharmaceutische hulp inclusief kleine verstrekkingen | „ 5.53 | 11.7 |
| 10/11 | Ziekenhuis- en sanatoriumverpleging | „ 8.39 | 17.7 |
| | Ziekengeld (uitkeeringen in geld) | „ 9.56 | 20.3 |
| | Algemeene prophylaxe (sociale hygiëne) | „ 0.20 | 0.4 |
| 12 | Uitkeering bij overlijden (Sterbegeld) | „ 0.39 | 0.8 |
| 9 | Administratiekosten | „ 4.48 | 9.4 |
| | Diverse uitgaven | „ 0.45 | 0.9 |
| Samen totaal | | f 47.35 | 100 pCt. |

Deze cijfers omvatten dus de verzorging van het gezin van den verzekerde. Men verlieze niet uit het oog, dat wij hier met gemiddelden van gemiddelden van de verschillende groepen Krankenkassen te doen hebben. Hoeveel die groepen Krankenkassen onderling weer verschillen, laat staan de individuele kassen van de verschillende groepen, blijkt, als men weet, dat het gemiddelde van de plaatselijke algemeene ziekenkassen f 46.42 bedroeg, voor de plattelandskassen f 32.77, voor de bedrijfskassen echter f 54.95, voor de gildekassen f 47.46, voor de mijnwerkerskassen niet minder dan f 71.55 en voor de zee-liedenkassen f 62.17. Detailstudie is dus, wil men kunnen vergelijken, dringend noodzakelijk.

Wil men nl. de bovenstaande cijfers weer kunnen vergelijken met de door mij per ziel voor Nederland berekende, dan moet men den omrekeningsfactor $\frac{\text{verzekerden}}{\text{zielen}}$

kennen en die factor is in Duitsland aanmerkelijk lager dan in ons land, vanwege het gemiddeld lagere kindertal (gemiddeld bedraagt die omrekeningsfactor 1.8, dus op 100 verzekerden komen slechts 0.8 vrouwen en kinderen tegen zoiets als 2 in ons land).

Om de vraag te kunnen beantwoorden, waarom het verschil in lasten, tusschen minimum- en maximumpremie, in Duitsland vrij groot is en in ons land vermoedelijk nog grooter zal zijn, is het goed steeds weer naar voren te brengen, hoezeer de hoogte van de premie wordt beïnvloed zoowel door het loonpeil als door de gemiddelde grootte van het gezin. Een denkbeeld van de verschillen in gezinsgrootte in Duitsland geeft het volgende tabeltje (tabel 4):

TABEL 4.

| Op 100 verzekerden kwamen in 1935 in Duitsland bij de | | | |
|---|---------|----------|--------|
| Soort Krankenkasse | Vrouwen | Kinderen | Totaal |
| Algemeene plaatselijke kassen | 31.4 | 42.5 | 73.6 |
| Plattelandsziekenkassen | 17.7 | 39.7 | 57.7 |
| Bedrijfsziekenkassen | 53.9 | 62.7 | 118.2 |
| Gildeziekenkassen | 28.5 | 28.4 | 57.5 |
| Mijnwerkersziekenkassen | 78 | 109 | 187 |
| Aanvullende vrijwillige kassen | 31 | 27 | 59 |
| Gemiddeld | 34.9 | 44.8 | 80.5 |

Uit deze cijfers blijkt, dat in Duitsland bij de verschillende groepen kassen de omrekeningsfactor $\frac{\text{verzekerden}}{\text{zielen}}$

wisselt tusschen 1.6 en 2.9, bij een gemiddelde van 1.8 (de verschillen bij de afzonderlijke kassen kunnen nog wel grooter zijn).

Nog tal van moeilijkheden.

Het geheel overziende zal het wel duidelijk zijn, dat de vermoedelijke kosten van de ziekenverzorging — en dus de werkelijk in de verschillende fondsen benodigde premie per f 1000 loon — nog als een vergelijking met zooveel onbekenden moeten worden beschouwd, dat zij eerst op den duur zal kunnen worden opgelost.

Men zal zich dus, als de nieuwe sociale verzorgingsverzekering per 1 November in werking treedt, wel met voorloopige heffingen van een voorloopige premie moeten tevreden stellen.

Doordat de oude financiële en administratieve grondslagen van het ziekenfondswezen volkomen door nieuwe zullen moeten worden vervangen, zal men elk onderdeel moeten vernieuwen, wil men een harmonisch en sluitend geheel krijgen.

Tal van moeilijke details zullen niet anders dan provisioneel kunnen worden opgelost: de regeling voor de losse arbeiders, de regeling van de continuïteit van de

ziekenverzorging in geval van werkloosheid, ja ook in geval van ziekte 'zelf' (afhouding van het werkgevers-gedeelte van de premie al dan niet van het ziekengeld), uitkeering in geval van de rente?, de regeling van de tijdelijke ziektegevallen (na verloop van de 26 weken maximum-uitkeering ingevolge de ziekwet) en dus de overgang naar de geneeskundige armenzorg, en tal van andere uiterst samengestelde problemen van sociaal-politieke aard vragen de aandacht.

Wil men voorkomen, dat de laagstbezoldigde arbeiders onevenredig worden belast — mede gezien het groote kindertal van deze groep — dan zal een landelijk vereveningsfonds of een bijslag uit een rijksvereveningsfonds niet kunnen uitblijven, voor zoover men dit vraagstuk niet door in hoofdzaak landelijk organiseren van het ziekenfondswezen in eigen boezem nader tot de oplossing brengt. Terecht stuurt het georganiseerde onderlinge ziekenfondswezen het in deze richting. Het sociale doel van de herordening van het ziekenfondswezen door het nieuwe ziekenfondsbesluit kan in deze richting het best worden benaderd.

Dr. Mr. W. SCHUURMANS STEKHOVEN.

MAANDCIJFERS.

Maandcijfers en weekcijfers betreffende den economischen toestand van Nederland. (Centraal Bureau voor de Statistiek)

| Omschrijving maandcijfers | Eenheid | 1940 | | | | | | 1941 | | | | | | | |
|---|-------------|--------------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|---------|--|
| | | Juli | Aug. | Sept. | Oct. | Nov. | Dec. | Jan. | Febr. | Mrt.* | Apr. | Mei | Juni | Juli | |
| <i>Giroverkeer.</i> | | | | | | | | | | | | | | | |
| Nederlandsche Bank..... | f 1.000.000 | 1026 | 1282 | 1536 | 1804 | 1653 | 1549 | 1691 | 2672 | 1954 | 1833 | 1978 | 1835 | 1960 | |
| Postchèque- en Girodienst | f 1.000.000 | 1325 | 1365 | 1247 | 1447 | 1517 | 1394 | 1380 | 1345 | 1451 | 1435 | 1615 | 1437 | 1597 | |
| <i>Rekestanden.</i> | | | | | | | | | | | | | | | |
| Wisseldisconto, A'dam | % | 3,00 | 3,00 | 3,00 | 3,00 | 3,00 | 3,00 | 3,00 | 3,00 | 3,00 | 3,00 | 3,00 | 2,93 | 2,50 | |
| Prolongatierente, N'dam | % | 2,92 ¹⁾ | 3,00 | 2,82 | 2,75 | 2,75 | 2,75 | 2,75 | 2,75 | 2,75 | 2,75 | 2,67 | 2,25 | 2,25 | |
| Callgeldnoteringen, „ | % | 1,25 | 1,25 | 1,25 | 1,25 | 1,25 | 1,25 | 1,25 | 1,25 | 1,25 | 1,25 | 1,25 | 1,25 | 1,25 | |
| Rendement oblig. 1) „ | % | — | — | — | 4,20 | 4,24 | 4,25 | 4,23 | 4,56 | 4,63 | 4,32 | 4,13 | 4,13 | 3,81 | |
| Hypotheekrente onroerende goederen | % | 4,51 | 4,46 | 4,48 | 4,43 | 4,33 | 4,24 | 4,23 | 4,29 | 4,24 | 4,19 | 4,18 | 4,20 | \$4,20 | |
| Hypotheekrente schepen | % | 4,90 | 5,07 | 5,62 | 5,26 | 5,26 | 5,47 | 5,33 | 5,44 | 5,37 | 5,43 | 5,16 | 5,31 | \$5,49 | |
| <i>Koersen van Aandeelen.</i> | | | | | | | | | | | | | | | |
| Algemeen indexcijfer..... | 1930=100 | * | * | 94,3 | 104,1 | 112,7 | 116,1 | 120,0 | 113,4 | 115,1 | 126,5 | 121,6 | 117,1 | 124,6 | |
| Nijverheid | 1930=100 | * | * | 104,6 | 115,6 | 120,7 | 125,1 | 131,8 | 126,2 | 128,5 | 141,8 | 137,2 | 133,1 | 140,8 | |
| w.o. prod. middelen industr. | 1930=100 | * | * | 99,3 | 109,6 | 113,1 | 118,0 | 126,2 | 120,8 | 123,0 | 134,3 | 130,3 | 127,1 | 133,7 | |
| cons. goederen industr. | 1930=100 | * | * | 111,6 | 123,6 | 130,6 | 134,5 | 139,2 | 133,4 | 135,8 | 151,7 | 146,2 | 141,1 | 150,2 | |
| <i>Spaarbanken.</i> | | | | | | | | | | | | | | | |
| Rijkspostspaarbank, terugbetalingen | f 1.000.000 | 9,06 | 10,26 | 8,96 | 10,02 | 9,68 | 7,52 | 8,04 | 8,64 | 8,74 | 7,99 | 10,86 | 9,25 | 10,76 | |
| Bijzondere spaarb., inlagen | f 1.000.000 | 36,78 | 30,43 | 19,51 | 27,59 | 34,68 | 27,13 | 20,86 | 18,75 | 13,91 | 17,62 | 13,04 | 9,50 | 11,03 | |
| Bijzondere spaarbanken, terugbetalingen | f 1.000.000 | 10,81 | 11,88 | 10,09 | 12,09 | 13,25 | 9,14 | 13,24 | 11,16 | 11,37 | 11,15 | 15,44 | 11,18 | \$13,38 | |
| <i>Hypotheeken. (nwe inschrijv.)</i> | | | | | | | | | | | | | | | |
| Totaal | f 1.000.000 | 29,25 | 22,72 | 25,13 | 34,86 | 34,67 | 38,26 | 22,29 | 22,06 | 23,34 | 32,63 | 38,72 | 23,91 | \$28,92 | |
| w.v. op gebouwen | f 1.000.000 | 18,65 | 17,96 | 20,54 | 28,81 | 27,95 | 31,59 | 18,53 | 18,96 | 19,10 | 25,05 | 29,46 | 20,10 | \$24,92 | |
| op landerijen | f 1.000.000 | 3,55 | 3,54 | 4,18 | 5,43 | 6,41 | 5,96 | 3,49 | 2,88 | 3,85 | 5,00 | 8,57 | 3,36 | \$ 3,56 | |
| op schepen | f 1.000.000 | 7,05 | 1,22 | 0,41 | 0,52 | 0,31 | 0,71 | 0,27 | 0,22 | 0,38 | 2,58 | 0,69 | 0,45 | \$ 0,43 | |
| <i>Werkloosheid.</i> | | | | | | | | | | | | | | | |
| Werkloosheidsd. (excl. landb.) | % | 20,0 | 16,8 | 15,3 | 14,6 | 14,9 | 17,3 | 23,6 | 21,1 | 15,4 | 13,2 | 12,7 | 11,7 | | |
| Aantal werkl. einde maand ingechr. bij Arbeidsbeurzen | f 1.000 | 190,3 | 157,2 | 142,7 | 150,8 | 143,2 | 253,1 | 265,9 | 183,0 | 119,5 | 108,9 | 106,8 | 103,3 | | |
| <i>Werkverruimingen werkloozenz.</i> | | | | | | | | | | | | | | | |
| Aantal tewerkgestelden bij werkverruimingen | f 1.000 | 54,7 | 54,0 | 56,2 | 53,2 | 50,9 | — | 0,7 | 2,6 | 33,1 | 52,8 | 56,1 | 58,7 | 59,5 | |
| Opbrengst Loonbelasting | f 1.000.000 | — | — | — | — | — | — | — | 0,05 | 7,74 | 11,03 | 10,81 | 10,55 | 13,29 | |

| Omschrijving weekcijfers. | Eenheid | 1941 | | | | | | | | | | | | | |
|--|---------|----------|-----------|-----------|-----------|----------|-----------|------------|------------|----------------|-----------|------------|------------|----------------|----------|
| | | 5/10 Mei | 12/17 Mei | 19/24 Mei | 26/31 Mei | 2/7 Juni | 9/14 Juni | 16/21 Juni | 23/28 Juni | 30 Juni/5 Juli | 7/12 Juli | 14/19 Juli | 21/26 Juli | 28 Juli/2 Aug. | 4/9 Aug. |
| Percentage werkloosheidsdagen (excl. landbouw) .. | % | \$12,9 | — | — | \$12,5 | — | \$11,7 | — | \$11,3 | — | \$11,3 | — | \$11,1 | — | \$11,0 |
| Totaal aantal werkloozenden ¹⁾ (einde van de week) .. | 1.000 | 178 | 177 | 179 | 177 | 176 | 175 | 176 | 175 | 173 | 172 | 170 | 170 | 172 | |
| w.o. geheel werkloos (excl. werkverruiming) | 1.000 | 113 | 112 | 111 | 108 | 108 | 106 | 107 | 105 | 103 | 102 | 102 | 101 | 104 | |
| Aantal personen geplaatst bij werkverruiming ²⁾ | 1.000 | 58 | 57 | 58 | 59 | 59 | 60 | 59 | 60 | 59 | 59 | 57 | 58 | 57 | |
| Aantal personen geplaatst in Duitsland ³⁾ | 1.000 | 114 | 115 | 116 | 117 | 118 | 119 | 121 | 122 | 123 | 125 | 125 | 126 | 128 | |
| Idem in Frankrijk ⁴⁾ | 1.000 | 18 | 20 | 21 | 21 | 21 | 21 | 21 | 21 | 21 | 21 | 21 | 22 | 23 | |

\$ = voorloopig cijfer. * = onbekend. 1) Volgens opgave van De Ned. Bank. Berekend van 2 Staatsleeningen, 1 gemeenteleening, 1 provinciale leening, 2 industriële leeningen, 1 tramwegobligatie, 1 pandbrief. 2) Hieronder niet begrepen enkele hypotheeken, waarvan de geldschiet niet bekend is. 3) 15—31 Juli. 4) Volgens opgave van het Rijksarbeidsbureau. 5) Volgens opgave van het Bureau Loononderzoek van het Departement van Sociale Zaken. 6) Onder aftrek van de teruggekeerden, voor zoover bekend bij de organen der arbeidsbem. Gegevens van het Rijksarbeidsbureau.

OVERHEIDSMATREGELEN OP ECONOMISCH GEBIED.

HANDEL EN NIJVERHEID.

Afval. Voorschriften voor het winnen van technische vetten uit spoel- en afvalwater. (E. V. 1/8/'41, pag. 1123; Stct. No. 144).

Nadere regeling voor de inlevering van slachtafvallen. (E.V. 8/8/'41, pag. 1162).

Bakkerijbedrijf. De Nederlandsche Meelcentrale heeft van alle broodbakkers opgave verzocht van hun voorraden op 28 Juni jl. Tevens zijn aanwijzingen verstrekt voor het bijhouden van het register, dat aan alle bakkers is verstrekt. (E. V. 1/8/'41, pag. 1129).

Bouwmaterialen. Tot nader order is de verkoop en de aflevering van metselsteen, kalkzandsteen, straatklinkers, dakpannen, bimssteen, slakkensteen en steengas naar het buitenland slechts toegestaan met schriftelijke vergunning van den Directeur van het Rijksbureau voor Bouwmaterialen. (E.V. 8/8/'41, pag. 1163; Stct. No. 48).

Buitenlandsche handel. Nieuwe regeling betreffende den uitvoer, waarbij de uitvoering, behoudens voor agrarische producten, in handen is gelegd van een nieuw ingestelden Centralen Dienst voor In- en Uitvoer. (C.D.I.U.). (E.V. 8/8/'41, pag. 1160; 22/8/'41, pag. 1246; Stct. Nos. 147 en 156).

Buitenlandsche vermogenswaarden. Voorschriften inzake bezit en beheer van Amerikaansche vermogenswaarden. (E. V. 1/8/'41, pag. 1128; V. B. No. 31).

Duitsche opdrachten. Industriële en handelsondernemingen in het bezette Nederlandsche gebied zijn ter zake van Duitse opdrachten rechten verschuldigd aan de Duitse Kamer van Koophandel voor Nederland. (E. V. 1/8/'41, pag. 1127; V. B. No. 31).

Gedistilleerde dranken. Vaststelling van een rantsoneeringsreglement en -voorschriften voor het bereiden en afleveren van gedistilleerde dranken. (E.V. 8/8/'41, pag. 1165).

Hout. Nadere regeling van den handel in hout en de houtbewerkingsindustrie. Aanwijzing van houtproducten als distributiegoederen. (E. V. 1/8/'41, pag. 1122; Stct. No. 146).

Papier en papierwaren. Nadere voorschriften inzake aflevering en gebruik van bepaalde papierwaren. (E.V. 8/8/'41, pag. 1163; 22/8/'41, pag. 1243; Stct. Nos. 149 en 156).

Prijzregelingen. Nadere mededeelingen inzake prijsvoorschriften met betrekking tot generator-anthraciet, kunsthoning, koolzaad, oogstgaren, visch, internationale binnenscheepvaart, aardappelen, citroenen, wild, hooi en stroo en turf. (E.V. 8/8/'41, pag. 1158/59; 15/8/'41, pag. 1200/02; 22/8/'41, pag. 1240; Stct. Nos. 146, 147, 149, 154 en 159).

Rubber. Regeling inzake den handel in oude rubber. Nadere regeling inzake zgn. „tandrubber”. (E.V. 8/8/'41, pag. 1164; 22/8/'41, pag. 1243; Stct. Nos. 147 en 160).

Turf. Regeling betreffende de organisatie van de turfproductie. (E.V. 8/8/'41, pag. 1163/64).

Verf en verfgrondstoffen. Nadere voorschriften met betrekking tot het verleenen van vergunning voor uitvoering van schilderwerken. (E. V. 1/8/'41, pag. 1122).

Wol. Melkwol is thans bij wijziging van de Wolbeschikking 1939 No. 2 onder de definitie van wol gebracht en dus aangewezen als distributiegoed. (E. V. 1/8/'41, pag. 1123; Stct. No. 145).

LANDBOUW EN VOEDSELVOORZIENING.

Bloembollen. Algeheele ontheffing van het verbod tot het met bestemming naar het buitenland te koop aanbieden of verkoopen van alle bollen en knollen van bloemgewassen. (E.V. 8/8/'41, pag. 1166; Stct. No. 146).

Bodemproductieplan 1942. Voorschriften voor oogst 1942 voor de bodemproductie. De totale oppervlakte bouwland mag niet verminderen. De te telen gewassen worden onderscheiden in: a. gewassen, waarvan de ver-

bouw onbeperkt wordt toegestaan; b. gewassen, waarvan de teelt aan beperkingen onderhevig is; c. gewassen, waarvan de verbouw verboden is. (E.V. 8/8/'41, pag. 1161/62).

Brouwerij. Telers, wier gerst voldoet aan door de P. I. C. A. voor brouwerij te stellen eischen, zullen hiervoor boven den richtprijs een extra-toeslag van f 0.50 per 100 kg ontvangen. (E. V. 1/8/'41, pag. 1123/24).

Dorschregeling. Besluit waarbij een geheel nieuwe regeling op het gebied van het dorschen van akkerbouwproducten wordt ingevoerd. (E.V. 8/8/'41, pag. 1165/66).

Griendhout en riet. Verplichte opgave van voorraden door telers, verzamelaars en bewerkers van griendhout en riet. (E. V. 1/8/'41, pag. 1123; Stct. No. 140).

Grondontginning. Regeling van de grondontginning in verband met de kunstmestpositie hier te lande. (E.V. 8/8/'41, pag. 1165).

Honing. Regeling van de inlevering en verkoop van honing door bijenhouders. (E.V. 8/8/'41, pag. 1166; Stct. No. 146).

Inlevering akkerbouwproducten. Nadere regeling van de zgn. bewaarloonvergoeding, teneinde een snelle inlevering van granen en peulvruchten van den a.s. oogst te bevorderen. (E. V. 1/8/'41, pag. 1124).

Melkbedrijven. Nadere regeling van de aansluiting bij botercontrolestations door melkstandaardisatiebedrijven, die ook den handel in margarine uitoefenen.

Nadere voorschriften inzake het voldoen aan bepaalde eischen voor standaardisatiebedrijven. (E.V. 8/8/'41, pag. 1166; 15/8/'41, pag. 1205; Stct. Nos. 149 en 153).

Paarden. Afkondiging van het Paardenbesluit 1941, Hengstenhouderij, waarbij nadere bepalingen tot regeling van de paardenfokkerij worden gegeven. (E.V. 8/8/'41, pag. 1166; 15/8/'41, pag. 1206; Stct. No. 146).

Suiker- en Voederbieten. Het telen van suiker- en voederbieten voor zaaizaadwinning oogst 1942 is zonder vergunning verboden.

Regeling inzake het inzamelen van koppen en suikerbieten voor veevoeder. (E.V. 8/8/'41, pag. 1166; 15/8/'41, pag. 1206; Stct. No. 147).

STATISTIEKEN.

BANKDISCONTO'S.

| | | |
|------------------------------------|-------------------------------|-----------------|
| Ned. (Disc. Wiss. 24 28 Juni '41 | Lissabon | 4 11 Aug. '37 |
| Bk. } Bel. Bi. Eff. 34 28 Aug. '39 | Londen | 2 26 Oct. '39 |
| | Madrid | 4 28 Nov. '38 |
| | N.-York F.R.B. 1 27 Aug. '37 | |
| Athene | Oslo | 4 21 Sept. '39 |
| Batavia | Parijs | 1 17 Mrt. '41 |
| Belgrado | Praag | 3 1 Jan. '36 |
| Berlijn | Pretoria | 3 15 Mei '33 |
| Boekarest | Rome | 4 18 Mei '36 |
| Brussel | Stockholm | 3 17 Mei '40 |
| Buedapest | Tokio | 3 5 21 Juli '41 |
| Calcutta | Warschau | 4 18 Dec. '37 |
| Helsingfors | Zwits. Nat. Bk. 1 25 Nov. '36 | |
| Kopenhagen | | |

¹⁾ 3% voor wissels, promessen en leeningen met een looptijd van meer dan 120 dagen.

ZILVERPRIJS

GOUDPRIJS

| ZILVERPRIJS | | GOUDPRIJS | |
|---|--------------------------------|---------------------|-----------------------------------|
| Londen ¹⁾ | N. York ²⁾ | A'dam ³⁾ | Londen ⁴⁾ |
| 2 Sept. 1941.. 23 ¹ / ₂ | — | 2 Sept. 1941.. 2125 | 168/— |
| 3 „ 1941.. 23 ¹ / ₂ | — 3 | „ 1941.. 2125 | 168/— |
| 4 „ 1941.. 23 ¹ / ₂ | — 4 | „ 1941.. 2125 | 168/— |
| 5 „ 1941.. 23 ¹ / ₂ | — 5 | „ 1941.. 2125 | 168/— |
| 6 „ 1941.. 23 ¹ / ₂ | — 6 | „ 1941.. 2125 | 168/— |
| 8 „ 1941.. 23 ¹ / ₂ | — 8 | „ 1941.. 2125 | 168/— |
| 9 Sept. 1940.. 23 ¹ / ₂ | 34 ¹ / ₄ | 9 Sept. 1940.. 2115 | 168/— |
| 23 Aug. 1939.. 18 ¹ / ₂ | 37 ¹ / ₄ | 23 Aug. 1939.. 2110 | 148/6 ¹ / ₂ |

¹⁾ In pence p. oz. stand. ²⁾ Foreign silver in \$c. p. oz. fine.
³⁾ In gulden per kg 1000/1000. ⁴⁾ In sh. p. oz. fine.

KOERSEN VASTGESTELD DOOR HET

NERLANDSCHE CLEARINGINSTITUUT.

(met data van vaststelling)

| | | | | |
|----------------------|--------------|---------------|--------------------|------------------|
| Belga's | 30.14 | 7 Aug. '40 | Turksche | |
| Zw. Francs | 43.56 | 11 Oct. '40 | Ponden | 1.45 29 Dec. '39 |
| Fr. Francs | 3.77 | 6 Mrt. '41 | Lewa (Bulgarije) | 2.30 25 Nov. '40 |
| Lires | 9.91 | 3 Juli '41 | Pengoe (Hongarije) | |
| Deensche Kr. 36.37 | 17 Febr. '41 | (oude schuld) | 36.52 | 20 Dec. '40 |
| Noorsche Kr. 42.82 | 21 Dec. '40 | Pengoe | | |
| Zweedsche Kr. 44.85 | 13 Aug. '40 | (nwe. schuld) | 45.89 | 20 Dec. '40 |
| Finsche Mark 3.82 | 2 Juli '41 | Zloty (Polen) | | |
| Dinar (Joego-Slavië) | | (oude schuld) | 35.00 | 28 Jan. '41 |
| (oude schuld) 3.43 | 16 Aug. '40 | (nwe. schuld) | 37.68 | 11 Febr. '41 |
| Dinar | | Lel | 1.28 | 24 April '41 |
| (nwe. schuld) 3.77 | 1 Juli '41 | Slow. Kr. | 6.48 | 10 Juni '39 |

OFFICIEELE WISSELKOERSEN NEDERLANDSCHE BANK.

Valuta's (schriftelijk en t.t.)

| | N.-York | Brussel | Zürich | Stockh. | Helsinki |
|--------------|----------------------------------|---------|--------|-----------------------------------|----------------------------------|
| 2 Sept. 1941 | 1.88 ³ / ₈ | 30.14 | 43.67 | 44.85 ¹ / ₂ | 3.81 ¹ / ₂ |
| 3 " 1941 | 1.88 ³ / ₈ | 30.14 | 43.67 | 44.85 ¹ / ₂ | 3.81 ¹ / ₂ |
| 4 " 1941 | 1.88 ³ / ₈ | 30.14 | 43.67 | 44.85 ¹ / ₂ | 3.81 ¹ / ₂ |
| 5 " 1941 | 1.88 ³ / ₈ | 30.14 | 43.67 | 44.85 ¹ / ₂ | 3.81 ¹ / ₂ |
| 6 " 1941 | 1.88 ³ / ₈ | 30.14 | 43.67 | 44.85 ¹ / ₂ | 3.81 ¹ / ₂ |
| 8 " 1941 | 1.88 ³ / ₈ | 30.14 | 43.67 | 44.85 ¹ / ₂ | 3.81 ¹ / ₂ |
| Laagste d.w. | 1.88 ³ / ₈ | 30.11 | 43.63 | 44.81 | 3.81 |
| Hoogste d.w. | 1.88 ³ / ₈ | 30.17 | 43.71 | 44.90 | 3.82 |
| Muntpariteit | 1.469 | 24.906 | 48.003 | 66.671 | 6.266 |

KOERSEN TE LONDEN.

| Plaatsen en landen | Not. eenh. | 1-6 Sept. '41 | | 6 Sept. 1941 | 25-30 Aug. '41 | | 30 Aug. 1941 |
|------------------------|------------|-----------------------------------|----------------------------------|-----------------------------------|-----------------------------------|----------------------------------|-----------------------------------|
| | | Laagste | Hoogste | | Laagste | Hoogste | |
| Officieel: | | | | | | | |
| New York | \$ p. £ | 4.02 ¹ / ₂ | 4.03 ¹ / ₂ | 4.03 | 4.02 ¹ / ₂ | 4.03 ¹ / ₂ | 4.03 |
| Parijs | Fr.p.£ | — | — | — | — | — | — |
| Stockholm | Kr.p.£ | 16.85 | 16.95 | 16.90 | 16.85 | 16.95 | 16.90 |
| Montreal | \$ p. £ | 4.43 | 4.47 | 4.45 | 4.43 | 4.47 | 4.45 |
| Buenos Alres | Pes.p.£ | 16.95 ¹ / ₂ | 17.13 | 17.04 ¹ / ₂ | 16.95 ¹ / ₂ | 17.13 | 17.04 ¹ / ₂ |
| Niet-Officieel: | | | | | | | |
| Alexandrië | P. p. £ | 97.50 | 97.50 | 97.50 | 97.50 | 97.50 | 97.50 |
| Athene | Dr.p.£ | — | — | — | — | — | — |
| Bangkok | Sh. p.£ | — | — | — | — | — | — |
| Bombay | d. p. r. | 17.96 | 17.96 | 17.96 | 17.96 | 17.96 | 17.96 |
| Budapest | d. p. £ | — | — | — | — | — | — |
| Hongkong | P.p. \$ | 15.— | 15.— | 15.— | 15.— | 15.— | 15.— |
| Istanbul | Tf.p.£ | — | — | — | — | — | — |
| Kobe | d. p. yen | — | — | — | — | — | — |
| Lissabon | Escu.p.£ | 99.80 | 100.20 | 100.— | 99.80 | 100.20 | 100.— |
| Madrid | Pt.p.£ | 40.50 | 40.50 | 40.50 | 40.50 | 40.50 | 40.50 |
| Montevideo | d.p. p. | — | — | — | — | — | — |
| Rio de Janeiro | d. p. mil. | — | — | — | — | — | — |
| Sjanghai | d. p. \$ | 3.03 | 3.03 | 3.03 | 3.03 | 3.18 | 3.18 |
| Singapore | d. p. \$ | 28.16 | 28.16 | 28.16 | 28.16 | 28.16 | 28.16 |

KOERSEN TE NEW-YORK. (Cable).

| Data | Londen (\$ per £) | Parijs (\$ per 100 fr.) | Berlijn (\$ p. 100 Mk.) | Amsterdam (\$ p. f 100) |
|--------------|----------------------------------|----------------------------------|-----------------------------------|---------------------------------|
| 2 Sept. 1941 | 4.03 ¹ / ₈ | 2.32 | — | — |
| 3 " 1941 | 4.03 ¹ / ₈ | 2.32 | — | — |
| 4 " 1941 | 4.03 ¹ / ₈ | 2.32 | — | — |
| 5 " 1941 | 4.03 ¹ / ₈ | 2.30 | — | — |
| 6 " 1941 | 4.03 ¹ / ₈ | 2.32 | — | — |
| 8 " 1941 | 4.03 ¹ / ₈ | 2.32 | — | — |
| 9 Sept. 1940 | 4.03 | — | 39.95 | — |
| Muntpariteit | 4.86 | 3.90 ³ / ₈ | 23.81 ¹ / ₄ | 40 ¹ / ₁₆ |

STAND VAN 's RIJKS KAS.

| Vorderingen | 15 Aug. 1941 | 23 Aug. 1941 |
|---|--------------------------------|--------------------------------|
| Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Nederlandsche Bank | — | — |
| Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten | f 2.765.669,13 | f 741.663,42 |
| Voorschotten op ult. Juli, resp. Juni 1941 aan de gemeenten verstrekt op aan haar uit te keeren hoofdsom der pers. bel., aand. in de hoofdsom der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede op de vermogensbelasting | „ 3.437.332,99 | „ 3.437.332,99 |
| Voorschotten aan Ned.-Indië ¹⁾ | — | — |
| Idem voor Suriname ¹⁾ | „ 142.505.858,65 | „ 142.605.858,65 |
| Idem aan Curaçao ¹⁾ | „ 7.193.870,24 | „ 7.233.870,24 |
| Kasvord. wegens creditverstreking a. h. buitenland | „ 265.902,28 | „ 265.902,28 |
| Daggeldleeningen tegen onderpand | „ 66.595.394,47 | „ 66.463.971,88 |
| Saldo der postrek. van Rijks-comptabelen | — | — |
| Vordering op het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾ | „ 73.097.549,50 | „ 75.644.108,65 |
| Vordering op andere Staatsbedr. en instellingen ¹⁾ | „ 15.393.555,58 | „ 12.584.042,83 |
| Verplichtingen | | |
| Voorschot door de Ned. Bank ingevolge art. 16 van haar octrooi verstrekt | f 15.000.000,— | f 15.000.000,— |
| Voorschot door de Ned. Bank in reken-cour. verstrekt | „ 2.480.604,— | „ 2.306.652,88 |
| Schuld aan de Bank voor Ned. Gemeenten | — | — |
| Schatkistbiljetten in omloop | „ 135.047.000,— | „ 135.047.000,— |
| Schatkistpromessen in omloop | „ 1530.200.000,— ²⁾ | „ 1562.700.000,— ²⁾ |
| Daggeldleeningen | — | — |
| Zilverbons in omloop | „ 91.996.174,— | „ 92.197.136,50 |
| Schuld op ult. Juli, resp. Juni 1941 aan de gemeenten weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. grondb. e. d. gem. fonds. d. alsm. op. op die bel. en op de vermogensbelasting | — | — |
| Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾ | „ 841.441,39 | „ 1.303.570,11 |
| Id. aan het Staatsbedr. der P. T. en T. ¹⁾ | „ 187.326.144,12 | „ 169.643.759,84 |
| Id. aan andere Staatsbedrijven ¹⁾ | „ 33.277.172,97 | „ 33.222.172,97 |
| Id. aan div. instellingen ¹⁾ | „ 321.649.839,58 | „ 321.667.659,58 |

¹⁾ In rekg. crt. met 's Rijks Schatkist ²⁾ Rechtstreeks bij De Nederlandsche Bank f 75.000.000,— ³⁾ Idem f 81.000.000,—.

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 8 September 1941.

Activa.

| | |
|--|-----------------------------|
| Binnenl. Wissels, { Hfdbank. f 103.500.000 | f 103.655.133 |
| Promessen, enz. { Bijbank. „ 50.875 | |
| { Agentsch. „ 104.258 | |
| Papier op het Buitenland | f 500.694.168 |
| Af: Verkocht naar voor de bank nog niet afgevoerd | — |
| | f 500.694.168 |
| Beleeningen incl. { Hfdbank. f 136.580.408 ¹⁾ | f 165.256.658 |
| voorschotten in { Bijbank. „ 2.340.528 | |
| rekening-courant { Agentsch. „ 26.335.722 | |
| op onderpand | f 165.256.658 |
| Op Effecten enz. | f 165.053.317 ²⁾ |
| Op Goederen en Ceelen | „ 203.341 |
| | „ 165.256.658 ¹⁾ |
| Voorschotten aan het Rijk | „ 2.494.365 |
| Munt en muntmateriaal: Gouden munt en gouden muntmateriaal | f 1.023.325.341 |
| Zilveren munt, enz. | „ 7.937.449 |
| | „ 1.031.262.790 |
| Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds | „ 53.635.074 |
| Gebouwen en meubelen der Bank | „ 4.000.000 |
| Diverse rekeningen | „ 210.623.590 |
| | f 2.071.621.778 |

Passiva.

| | |
|-------------------------------|-----------------|
| Kapitaal | f 20.000.000 |
| Reservefonds | „ 5.368.354 |
| Bijzondere reserves | „ 16.583.835 |
| Pensioenfonds | „ 11.786.702 |
| Bankbiljetten in omloop | „ 1.830.049.235 |
| Banksignatiën in omloop | „ 249.515 |
| Rek.-Courant } Van het Rijk f | „ 184.092.614 |
| saldo's } Van anderen | |
| Diverse rekeningen | „ 184.092.614 |
| | „ 3.491.523 |
| | f 2.071.621.778 |

Beschikbaar metaalsaldo f 228.730.422

Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de bank gerechtigd is „ 571.826.050

Schatkistpapier, rechtstreeks bij de bank ondergebracht „ 97.000.000

¹⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) f 55.341.825

Voornaamste posten in duizenden guldens.

| Data | Gouden muntmater. | Circulatie | Andere opeischb. schulden | Beschibb. Metaalsaldo | Dekkringsperc. |
|-------------|--------------------------|--------------------------|---------------------------|------------------------|--------------------|
| 8 Sept. '41 | 1.023.325 | 1.830.049 | 184.342 | 228.730 | 51 + |
| 1 " '41 | 1.023.357 | 1.827.757 | 183.966 | 229.859 | 51 + |
| 25 Aug. '41 | 1.023.290 | 1.779.354 | 187.891 | 247.781 | 53 ± |
| 6 Mei '40 | 1.160.287 | 1.158.613 | 255.183 | 607.042 | 83 |
| Data | Totaal bedrag disconto's | Schatkistprom. rechtstr. | Beleeningen | Papier op het buitenl. | Div. reken. (act.) |
| 8 Sept. '41 | 103.655 | 97.000 | 165.257 | 500.694 | 210.624 |
| 1 " '41 | 114.647 | 108.000 | 170.908 | 474.996 | 204.469 |
| 25 Aug. '41 | 96.640 | 90.000 | 172.161 | 451.861 | 199.488 |
| 6 Mei '40 | 9.853 | — | 217.756 | 750 | 20.648 |

¹⁾ Per 1 April 1940 herwaardeering van den goudvoorraad op basis van een depreciatie-percentage van 18 pCt.

DUITSCHER RIJKSBANK.

| Data | Goud en deviezen | Reken-bank-scheine | Andere wissels, chèques en schatkistpapier | Beleeningen | |
|--------------|------------------|--------------------|--|-------------|-----------------|
| 30 Aug. 1941 | 77,5 | 276,9 | 17.305,6 | 24,8 | |
| 23 " 1941 | 77,7 | 327,5 | 16.191,6 | 14,1 | |
| 15 " 1941 | 77,5 | 308,3 | 16.329,7 | 20,4 | |
| 23 Aug. 1939 | 77,0 | 27,2 | 8.140,0 | 22,2 | |
| Data | Effecten | Diverse Activa | Circulatie | Rekg.-Crt. | Diverse Passiva |
| 30 Aug. '41 | 16,4 | 1.938,7 | 16.501,8 | 2.325,8 | 503,4 |
| 23 " '41 | 14,6 | 1.674,5 | 15.411,9 | 2.148,7 | 450,6 |
| 15 " '41 | 13,0 | 1.810,5 | 15.656,9 | 2.165,1 | 439,3 |
| 23 Aug. '39 | 982,6 | 1.380,5 | 8.709,8 | 1.195,4 | 454,8 |

GEZAMENLIJKE STATEN VAN DE NATIONALE BANK VAN BELGIË EN VAN DE EMISSIEBANK TE BRUSSEL. (In mill. francs)

| Data | Goud, specie, deviezen en Reichskredit-kassen | Credit a. h. particuliere bedrijfsleven | Credit aan Staat en openbare lichamen | Overheidsfondsen | Circulatie | Postcheque-ambt | Rekening Courant |
|-------------|---|---|---------------------------------------|------------------|------------|-----------------|------------------|
| 28 Aug. '41 | 31.357 | 577 | 15.847 | 1.939 | 42.627 | 3.602 | 2.813 |
| 21 " '41 | 30.614 | 549 | 15.888 | 1.940 | 42.273 | 3.508 | 2.527 |
| 12 " '41 | 30.435 | 554 | 15.825 | 1.887 | 42.084 | 3.525 | 2.415 |
| 7 " '41 | 29.846 | 562 | 16.103 | 1.886 | 41.945 | 3.524 | 2.253 |
| 31 Juli '41 | 29.653 | 573 | 15.457 | 1.876 | 41.484 | 3.530 | 1.917 |
| 8 Mei '40 | 23.606 | 5.394 | 695 | 1.480 | 29.806 | — | 909 |

Alfabetische Index Overheidsmaatregelen op Economisch gebied

(Zie voor den alfabetischen index Overheidsmaatregelen in 1940 het Jaarregister 1940, laatste bladzijde.)

| | | |
|---|---|---|
| Aardappelen (1304) 57, ('14) 216, ('19) 287, ('20) 299, ('23) 345, ('28) 411, ('30) 436, ('35) 497, ('38) 535 | Hout (1304) 56, ('11) 173, ('14) 215, ('19) 287, ('24) 357, ('28) 410, ('38) 535 | Surrogaten .. (1306) 92, ('14) 216, ('15) 233, ('30) 436 |
| Aardoljeprodukten (zie ook Brandstoffen, Motor).... (1302) 31, ('09) 147, ('14) 215, ('16) 249 ('19) 287, ('20) 299, ('22) 328, ('23) 345 | Houtteelt (1314) 174 | Tabaksproducten(1304)56, ('14)216, ('16) 249, ('17) 262, ('19) 287, ('25) 372, ('26) 421 |
| Afval (1311) 174, ('13) 205, ('14) 215, ('16) 248, ('19) 287, ('21) 311, ('23) 345, ('27) 398, ('32) 461, ('38) 535 | Huurprijzen (1303) 46, ('21) 311 | Textieldistributie (1304) 56, ('06) 93, ('12) 189, ('13) 205, ('14) 215/16 |
| Alcoholhoudende dranken (1308)128, ('12)191, ('19) 287, ('38) 535 | Hypotheekwezen (1304) 57 | Textielindustrie (1320) 299 |
| Appelen (1311) 174 | Inkomstenbelasting (1327) 398 | Thee (1308) 128, ('14) 216 |
| Arbeidsdienstplicht (1313) 205 | Invoerrechten (1304) 56, ('05) 74/75, ('08) 128 | Tuinbouw (1302) 30/31, ('05) 75, ('06) 92, ('11) 175, ('12) 189/90, ('14) 216, ('16) 249, ('18) 273, ('19) 287, ('20) 299, ('23) 345, ('30) 436 |
| Arbeidsvoorwaarden (1303) 46, ('06) 92, ('08) 128, ('09) 147, ('11) 173, ('13) 205, ('16) 248, ('25) 372, ('29) 423, ('30) 436 | Ijkwet (1314) 215 | Turf (1311) 174, ('16) 249, ('35) 496 |
| Autobevrachtingsdienst (1306) 93 | Ijzer en staal (1304) 56, ('07) 107, ('08) 128, ('09) 147, ('13) 205, ('18) 273, ('22) 328, ('23) 345, ('24) 357, ('28) 411, ('32) 461, ('35) 496 | Varkens (1304) 57, ('06) 93, ('12) 190, ('16) 249, ('23) 345, ('25) 372 |
| Bakkerijproducten (1328) 410, ('38) 535 | Jachtwezen (1324) 357 | Vaten (1307) 107 |
| Bakkerijen (1303) 46 | Jute (1305) 74, ('11) 173 | Veeboekje (1306) 96 |
| Belasting (1304) 57, ('05) 75/76, ('07) 108/09, ('12) 191, ('14) 216, ('17) 263, ('25) 372, ('28) 411 | Kaas (1305) 75, ('06) 93, ('12) 191 | Veevoeder ..(1304) 53, ('17) 262, ('21) 311, ('24) 357, ('38) 535 |
| Benzine (1302) 31, ('07) 107 | Keramische Industrie (1307) 107, ('13) 205, ('31) 289 | Vereffeningscertificaten (1305) 77 |
| Betalingsverkeer m. h. buitenland (1304) 57, ('05) 75, ('07) 108, ('16) 249, ('17) 263, ('30) 436, ('34) 485 | Klommen (1312) 189/91, ('18) 273, ('28) 411 | Verf (1312) 184, ('19) 287, ('21) 311, ('23) 345, ('28) 410, ('38) 535 |
| Bier (1308)128, ('12) 191, ('28) 411, ('38) 535 | Koffie(1306) 92, ('08) 129, ('14) 216, ('15) 233 | Vermogensbelasting (1314) 219 |
| Bindtouw .. (1314) 216, ('23) 345, ('35) 497 | Kunstmest (1312) 189/91, ('18) 273, ('28) 411 | Vervoerswezen (1305) 75, ('06) 93, ('07) 109, ('09) 147, ('11) 173, ('19) 287, ('20) 299, ('25) 373, ('28) 411, ('30) 436/37 |
| Binnenvaart (1316) 249, ('18) 273, ('25) 373, ('35) 497 | Kunstzijde (1311) 173 | Verwarmingsbedrijf (Centraal) .. (1329) 423 |
| Bloembollencultuur (1302) 31, ('03) 46, ('19) 287, ('38) 535 | Kurk (1324) 357, ('28) 410 | Verwerkende Industrieën (1303) 46, ('07) 107, ('13) 205, ('14) 215, ('16) 248/49, ('28) 410 |
| Bloemkweekerij (1306) 92, ('11) 174 | Landbouw (1302) 31, ('04) 57, ('05) 75, ('06) 92/93, ('07) 107/08, ('11) 175, ('12) 189 | Verzekering (1304) 57, ('25) 372 |
| Boschbouw (1311) 174, ('24) 357 | Landbouwgrond (1302) 31, ('09) 147, ('22) 328, ('28) 411 | Vetsmelters (1304) 57 |
| Boomkweekerij (1305) 75, ('15) 233, ('24) 357 | Landbouwinventarisatie (1304) 57, ('25) 372 | Vezels (1311) 173 |
| Boter (1303) 46, ('04) 57, ('06) 92/93, ('14) 216, ('16) 249, ('18) 273, ('30) 436 | Lederindustrie (1314) 215, ('22) 328 | Vijandelijk vermogen (1335) 497, ('38) 535 |
| Bouwmaterialen(1303) 46, ('05) 74, ('07) 107, ('12) 189, ('14) 215, ('16) 249, ('24) 357, ('38) 535 | Linoleumindustrie .. (1303) 46, ('14) 215, ('16) 248 | Visscherij (1316) 249, ('18) 273, ('20) 299, ('23) 345, ('30) 436 |
| Brandstoffen, Motor- .. (1302) 31, ('03) 46, ('05) 74/75, ('07) 107, ('08) 127, ('09) 147, ('16) 249, ('25) 372 | Lampen, enz. (1304) 56, ('06) 92 | Vlas (1311) 175, ('12) 190, ('13) 205 |
| Brandstoffen, Vaste .. (1304) 56, ('12) 191, ('19) 287, ('38) 535 | Loolstoffen (1319) 287 | Vleesch (1304) 57, ('05) 75, ('07) 108, ('08) 128, ('12) 190, ('14) 216 |
| Brood (1314) 216, ('38) 535 | Loonbelasting (1304) 57, ('07) 108, ('12) 191, ('35) 497 | Voedselvoorziening (1305) 75, ('12) 190, ('14) 216, ('17) 262, ('24) 357 |
| Buitenlandsche handel (1302) 31, ('11) 173, ('12) 189, ('14) 215, ('15) 233, ('22) 328, ('34) 485, ('38) 535 | Luchtpostverkeer (1305) 75 | Vogelzaad (1330) 436 |
| Cacao (1314) 216, ('17) 262, ('35) 497 | Margarine .. (1306) 92, ('14) 216, ('30) 436, ('35) 496 | Vordering (1315) 233 |
| Carbolineum (1311) 174 | Meel en -producten (1307) 108 | Waardevermeerderingsbelasting.. (1304) 57, ('05) 76 |
| Carton (1321) 311, ('34) 485 | Melk en -producten (1304) 57, ('07) 107/08, ('12) 190, ('14) 216, ('17) 262, ('18) 273, ('19) 287, ('23) 345, ('35) 497, ('38) 535 | Wederopbouw (1305) 74, ('07) 107, ('11) 174, ('16) 249, ('19) 287 |
| Chemische producten.. (1307) 107, ('24) 357, ('25) 372, ('28) 410 | Metalen (non-ferro) (1304) 56, ('09) 147, ('11) 173, ('12) 189, ('18) 273, ('19) 287, ('25) 372, ('28) 410, ('29) 423, ('30) 436, ('32) 461, ('35) 496 | Wijnbelasting (1307) 109 |
| Cichorel (1306) 94 | Motorrijtuigenbelasting (1304) 57, ('16) 249 | Wild (1304) 57, ('05) 74 |
| Commissarissen-belasting..... (1325) 373 | Muntwezen (1324) 357, ('25) 372 | Winstbelasting (1304) 58 |
| Conserven (1323) 345 | Oliën en vetten (1304) 56, ('05) 75, ('06) 93, ('09) 147, ('14) 215/16, ('16) 249, ('19) 287, ('23) 345, ('30) 436, ('32) 461, ('35) 496 | Wol (1322) 328, ('30) 436, ('38) 535 |
| Crisis invoerwet (1305) 74 | Omzetbelasting (1305) 75, ('12) 191, ('14) 216, ('16) 249, ('18) 273, ('20) 299, ('22) 328, ('24) 357, ('25) 373, ('29) 411, ('30) 437, ('34) 485, ('35) 496 | Zaden (1314) 216, ('17) 262, ('18) 273, ('19) 287, ('22) 328, ('35) 497 |
| Crisisproducten (1302) 30, ('03) 46, ('04) 57, ('05) 74 | Ondernemingen (1315) 232 | Zakken (1304) 56, ('05) 74, ('09) 147, ('11) 174 |
| Cyclostyle (1334) 485 | Ondernemersovereenkomsten (1302) 31 | Zeep (1305) 75, ('07) 108, ('08) 129, ('34) 485 |
| Devezenvoer, Regeling (1304) 57, ('07) 109, ('12) 191, ('14) 216, ('16) 249, ('17) 263, ('18) 273, ('25) 372, ('28) 411, ('30) 436 | Oorlogsschade (1302) 31, ('08) 128, ('11) 173/74, ('19) 287 | Zetelverplaatsing..... (1324) 357 |
| Diamant (1328) 410 | Openbare nutsbedrijven (1316) 249 | Zilver (1334) 485 |
| Distributiebescheiden (1306) 93 | Organisatie bedrijfsleven (1305) 74, ('14) 215 | Zoutindustrie (1302) 31, ('17) 263 |
| Dividendbelasting..... (1330) 436 | Paarden (1302) 31, ('06) 93, ('11) 175, ('14) 216, ('21) 311, ('35) 497, ('38) 535 | Zuidvruchten (1330) 436, ('35) 496 |
| Doelcorporaties (1311) 173 | Pachten (1314) 216, ('17) 262, ('25) 372 | Zuivelindustrie (1304) 75, ('05) 75, ('06) 92, ('07) 108, ('14) 216, ('25) 372, ('30) 436, ('38) 535 |
| Duitsche opdrachten (1338) 535 | Papier (1302) 31, ('16) 249, ('21) 311, ('25) 372, ('27) 398, ('34) 485, ('38) 535 | |
| Economische rechtspraak..... (1324) 357 | Papierwol (1313) 205 | |
| Effecten..... (1312) 191, ('28) 411, ('30) 436 | Pelsterijen (1318) 273 | |
| Eieren (1306) 92, ('08) 129, ('14) 216, ('19) 287, ('28) 411 | Pensionbedrijf (1329) 423 | |
| Electriciteit (1304) 57, ('08) 129 | Petroleum (1302) 31 | |
| Electrotechnisch bedrijf (1312) 189, ('13) 205, ('14) 215, ('18) 273 | Pluimveehouderij... (1312) 190, ('17) 262, ('28) 411 | |
| Fotografisch bedrijf (1311) 173 | Prijsregeling (1302) 31, ('03) 46, ('04) 56/57, ('05) 75, ('06) 92, ('07) 107/08, ('08) 128, ('11) 173/74/75, ('12) 189, ('13) 205, ('14) 215/16, ('16) 248/49, ('18) 273, ('19) 287, ('20) 299, ('21) 311, ('23) 345, ('25) 372, ('28) 410, ('30) 436, ('32) 461, ('35) 496, ('38) 535 | |
| Fruit (1332) 461 | Radiohandel (1305) 74 | |
| Gas (1304) 57, ('08) 129 | Rantsoneering materialen..... (1325) 372 | |
| Gasgeneratoren (1303) 46, ('05) 74, ('08) 127, ('09) 147, ('11) 173, ('16) 249, ('19) 287, ('25) 372 | Riet (1338) 535 | |
| Gevogelte (1304) 57 | Rubber (1335) 496, ('38) 535 | |
| Goederen voor de Duitse weer- macht (1302) 31, ('06) 93, ('07) 109, ('08) 129, ('14) 216 | Rundvee (1304) 57, ('06) 93 | |
| Goederenbeurzen (1311) 173 | Rijwielbanden (1312) 190/91, ('16) 249 | |
| Goederenverkeer m. h. buitenland (1302) 31, ('07) 109, ('19) 287, ('22) 328, ('23) 345, ('28) 411, ('34) 485, ('35) 497 | Schapen (1306) 93, ('11) 175, ('16) 249 | |
| Goud (1334) 485 | Scheepvaart (1311) 173, ('14) 215/16, ('16) 249, ('19) 287 | |
| Grafische Industrie (1303) 46, ('05) 74, ('13) 205, ('35) 496 | Schoenindustrie (1308) 128, ('16) 249, ('20) 299 | |
| Granen (1319) 287, ('38) 535 | Schuldbrieven aan toonder..... (1314) 216 | |
| Griendhout (1338) 535 | Schuldenaren, Bescherming (1306) 92 | |
| Grit (1316) 248 | Slachtgevogelte (1316) 249, ('19) 287 | |
| Groenten (1330) 436 | Slachtvee (1304) 56, ('07) 108, ('11) 174/75, ('12) 190, ('14) 216, ('22) 328, ('23) 345, ('25) 372, ('30) 436, ('32) 461, ('35) 497 | |
| Grondbelasting (1304) 57 | Sleepvaart (1314) 215 | |
| Harsen e.d. (1325) 372 | Specerijen (1304) 56, ('06) 92, ('12) 189, ('16) 249 | |
| Honing (1338) 535 | Spertijden (1316) 249 | |
| Hooi..... (1307) 107, ('14) 216, ('30) 436, ('35) 497 | Stengroeven (1311) 173, ('24) 357 | |
| Hotels, restaurants enz. (1308) 128, ('16) 248 | Stroo (1307) 107, ('14) 216, ('30) 436, ('32) 461, ('35) 497 | |
| Cijfers tusschen haakjes verwijzen naar nummer E.-S.B., tweede cijfers naar de bladzijde, waar het bericht voorkomt. | Suikerindustrie (1322) 328 | |

DE TWENTSCHE BANK N.V.

GEVESTIGD TE AMSTERDAM



Maandstaat op 31 Augustus 1941

| | | |
|---|---|-----------------------|
| Kas, Kassiers en Daggeldleeningen | f | 8.782.920,05 |
| Nederlandsch Schatkistpapier | „ | 244.342.931,46 |
| Ander Overheidspapier | „ | 7.676.872,77 |
| Wissels | „ | 90.956,11 |
| Bankiers in Binnen- en Buitenland | „ | 11.935.772,52 |
| Effecten en Syndicaten | „ | 4.714.653,55 |
| Prolongatiën en Voorschotten tegen Effecten | „ | 16.174.675,79 |
| Debiteuren | „ | 37.616.946,50 |
| Deelnemingen — (incl. Voorschotten) | „ | 1.553.687,23 |
| Gebouwen | „ | 4.000.000,— |
| Belegde Reserve voor Verleende Pensioenen | „ | 1.635.696,89 |
| Effecten van Aandeelhouders in Leendepot | „ | 13.024.950,— |
| | f | <u>351.550.062,87</u> |

| | | |
|---|---|-----------------------|
| Kapitaal | f | 40.000.000,— |
| Reserve | „ | 10.750.000,— |
| Deposito's op Termijn | „ | 32.368.119,36 |
| Crediteuren | „ | 246.336.449,77 |
| Overlopende Saldi en Andere Rekeningen | „ | 7.434.846,85 |
| Reserve voor Verleende Pensioenen | „ | 1.635.696,89 |
| Aandeelhouders voor Effecten in Leendepot | „ | 13.024.950,— |
| | f | <u>351.550.062,87</u> |